

1 GRUNNEN

2 VEUR ELKENAIN

3 2027-2031

4

5

"Vooruitgang is pas vooruitgang wanneer iedereen daarvan kan profiteren"

6

7

1 Inhoud

2	De rood-groene draad: solidariteit	2
3	1. Betaalbaar en veilig wonen: in elke buurt en elk dorp	4
4	Aardbevingsschade	4
5	Wonen	5
6	Gas- en zoutwinning	6
7	2. Bouwen aan een sterke samenleving	7
8	Sociaal herstel	7
9	Zorg	9
10	3. Groningen: land van lucht, ruimte, water en wad	10
11	Natuur	11
12	Water	11
13	Landbouw	12
14	Milieu	13
15	4. Groene energie van ons allemaal	15
16		15
17	5. Goed werk in een eerlijke economie	18
18	Economie	18
19	Eerlijk werk en bestaanszekerheid	19
20	Onderwijs en arbeidsmarkt	20
21	Toerisme en recreatie	21
22	6. Meedoen begint met bereikbaarheid	22
23	Fietsen en lopen	23
24	Bus, trein en hubtaxi	24
25	Wegen	26
26	Scheepvaart	27
27	Luchtvaart	27
28	7. Diverdoatsie	28
29	Kunst en cultuur	29
30	Erfgoed	30
31	Bewegen en sport	31
32	Jongeren	31
33	Diversiteit en inclusie	31
34	8. Grunnen: veur elkenain	33
35	Besturen van onderop	34
36	Voor Groningers, door Groningers, met Groningers	35
37	Een weerbare democratie	35
38	Menswaardige opvang	36
39	9. Publiek geld voor publieke waarden	37
40	Progressief publiek investeren	38
41	Eigen (provincie)huis op orde	38
42	Duurzaam en eerlijk digitaal	39
43	Samenwerken voor Groningen	40
44	Tot slot	42

1 De rood-groene draad: solidariteit

2 PRO is een nieuwe partij. Een partij die staat voor vooruitgang voor iedereen. Wij staan op
3 tegen onrecht en strijden voor een eerlijke en rechtvaardige samenleving, een rijke natuur
4 en een leefbare aarde. Bij de aankomende Provinciale Statenverkiezingen kun je voor het
5 eerst stemmen op Progressief Nederland (PRO) in de provincie Groningen.

6 In Groningen kennen we een lange strijd tegen uitbuiting van mens en natuur. Een strijd voor
7 sociale rechtvaardigheid, gelijke kansen en een duurzame toekomst. Groningen is geen
8 wingewest.

9 In Groningen weten we als geen ander hoe mens en milieu met elkaar samenhangen.
10 Eeuwenlang waren we leveranciers van turf en gas, leverde de vruchtbare aarde rijke
11 oogsten en was er productieve industrie. Dat kende ook een keerzijde: uitbuiting van mens
12 en natuur; Groningen als wingewest. De laatste tientallen jaren zien we de tol daarvan terug
13 in aardbevingen, schade en onzekerheid.

14 Ook in de provincie Groningen hebben we ervaren dat rood niet zonder groen kan en groen
15 niet zonder rood. Alle mensen zijn gelijkwaardig. We zijn wars van hokjesgeest. We dragen
16 allemaal bij, we zorgen voor elkaar, wie hulp nodig heeft krijgt die, wie kan bijdragen doet
17 dat, dezelfde regels gelden voor iedereen.

18 Vanuit die gedeelde overtuiging bouwen wij verder op de kennis, idealen en meer dan
19 honderd jaar ervaring van onze progressieve voorlopers: de PvdA en GroenLinks. Beide
20 partijen hebben zich de afgelopen jaren samen ingezet voor een sociale en groene politiek.
21 Dat heeft Groningen zeker vooruitgang gebracht, maar we zijn er nog niet. Onze inzet is en
22 blijft nodig.

23 Wat ruim 140 jaar geleden een gezamenlijke oorsprong had en vervolgens uiteenlopende
24 wegen bewandelde, komt nu in moderne vorm weer bij elkaar. Deze gedeelde geschiedenis
25 is in hartje Stad Groningen nog zichtbaar op de gevel van Huis de Beurs, waar in 1885 de
26 Sociaal-Democratische Bond werd opgericht.



Huis de Beurs, Groningen: herinnering aan een gedeelde bron van de Groninger arbeiders- en emancipatiebeweging.

1 Wij kiezen voor solidariteit. Dat betekent dat niemand wordt afgeschreven omdat die minder
2 geld heeft, ouder wordt, nieuw in Groningen is of afhankelijk is van zorg of openbaar
3 vervoer. Het betekent ook dat we zuinig zijn op natuur en landschap, omdat die mede aan
4 de bron van ons leven staan. Wie hier energie, grond, ruimte of kennis benut, moet
5 bijdragen aan een sterkere en eerlijkere provincie. Vooruitgang is pas vooruitgang wanneer
6 iedereen daarvan kan profiteren.

7 Deze ambities komen volgens PRO samen in het stimuleren van de Brede Welvaart in de
8 provincie Groningen. Brede welvaart gaat over alles wat het leven 'de moeite waard maakt'.
9 Het gaat over inkomen en werk, maar óók over de woonkwaliteit, natuur, gezondheid en het
10 welbevinden van mensen. Het is een andere manier van kijken naar de samenleving en de
11 aarde: integraal, met oog voor de samenhang tussen de factoren die belangrijk zijn voor
12 alles en iedereen, voor nu en in de toekomst!

13 **Met je stem op PRO voor de Provinciale Staten in Groningen stem je ook indirect voor PRO in**
14 **de Eerste Kamer. Voor een eerlijke, groene toekomst is een sterk Progressief Nederland in**
15 **Den Haag cruciaal. Doe mee, stem op ons!**

16

1. Betaalbaar en veilig wonen: in elke buurt en elk dorp

Een veilig thuis is de basis van een goed leven. Sinds de zware beving bij Huizinge in 2012 weet iedere Groninger hoe belangrijk dat is. Toch is een veilig huis bijna 15 jaar later voor veel mensen in het aardbevingsgebied nog steeds niet vanzelfsprekend.

De overheid heeft hierbij ernstig gefaald. En de problemen zijn nog niet opgelost. Ook niet na de harde conclusies van de parlementaire enquête. Groningers mogen daar niet langer de dupe van zijn. Dat is niet eerlijk. Dit moet en kan anders.

Er is meer aan de hand. Voor veel mensen is het moeilijk om een passende woning te vinden. Dat geldt voor starters, gezinnen, ouderen en mensen die zorg nodig hebben. Er zijn te weinig woningen en koop- en huurprijzen zijn vaak te hoog. Tegelijk verdienen huisjesmelkers en speculanten veel geld aan de woningnood. Ook dit is niet eerlijk en moet anders.

14 Waar PRO voor kiest

Iedere Groninger heeft recht op een veilige, betaalbare, duurzame en passende woning. Goed wonen is de basis van een goed leven. Daarom moet er meer tempo komen. Bij het herstellen van schade, bij het versterken van woningen en bij de bouw van voldoende betaalbare huizen. Ook willen we investeren in sterke buurten en dorpen.

We koesteren het bijzondere Groninger landschap. Bouwen en versterken moet daarom zorgvuldig gebeuren. We bouwen zoveel mogelijk in en rond bestaande steden en dorpen, dicht bij voorzieningen, stations en openbaar vervoer. Nieuwe woningen moeten buurten en dorpen sterker maken. Met voldoende groen, water, speelruimte en plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.

24 Aardbevingschade. Wij zetten ons in voor:

25 • ...herstel voor iedereen die schade heeft.

26 Bewoners hoeven niet steeds opnieuw te bewijzen wat al bekend is.

27 • ...het centraal stellen van bewoners bij de versterking van woningen.

28 Veiligheid, gezondheid en de situatie van een gezin zijn belangrijker dan regels, modellen of risicocategorieën.

29 • ... het nakomen van oude beloften voordat er nieuwe worden gedaan.

30 Elk jaar moet duidelijk zijn hoeveel woningen zijn versterkt, hoeveel schadezaken zijn afgerond en hoeveel mensen zijn geholpen.

32 • ...het voorkomen dat Groningers betalen voor fouten en vertraging.

33 Hogere bouwkosten, vertraging en fouten van overheid of uitvoeringsorganisaties mogen niet op bewoners worden afgewenteld.

1 **Wonen. Wij zetten ons in voor:**

2 • **...meer mogelijkheden voor woningcorporaties om te bouwen.**

3 Met goedkope leningen en fondsen kunnen we in onze provincie meer betaalbare woningen bouwen, woningen
4 verduurzamen en investeren in leefbare buurten tot stand komen.

5 • **...meer sociale huur.**

6 Bij nieuwe woningbouw streven we naar 40 procent sociale huur, naast betaalbare koopwoningen en
7 middenhuur. In gemeenten waarbij nu minder dan 30 procent van de totale woningvoorraad uit sociale huur
8 bestaat, moet in ieder geval zo snel mogelijk naar een aandeel van 30 procent toegewerkt worden. Sociale
9 huurwoningen worden bij voorkeur door woningcorporaties gebouwd. Betaalbare huurwoningen verdienen
10 dezelfde kwaliteit, duurzaamheid, architectuur, groen en voorzieningen als andere woningen.

11 • **...meer woningen voor jongeren en starters.**

12 Bij grotere projecten is 10 procent jongerenhuisvesting ons richtpunt. Jongeren moeten kunnen blijven wonen
13 in de omgeving waar hun familie, werk en sociale leven zijn.

14 • **...meer kansen op een woning voor mensen met een duidelijke band met een dorp, wijk of stad.**

15 Zij moeten makkelijker een woning kunnen vinden in de omgeving waar ze zich vertrouwd mee voelen.

16 • **...het eerst benutten van de ruimte die er al is.**

17 Bijvoorbeeld leegstaande gebouwen, oude scholen, braakliggende terreinen, verouderde bedrijventerreinen en
18 vrijkomende erven.

19 • **...een straatje erbij in kleine dorpen.**

20 Wanneer dit past bij de grootte en het karakter van het dorp, bijdraagt aan voorzieningen en past bij het
21 karakter van het landschap.

22 • **...zoveel mogelijk woningbouw nabij openbaar vervoer en voorzieningen.**

23 Bijvoorbeeld rond stations, belangrijke busverbindingen en regionale centra. Zo komen wonen, werk, zorg en
24 onderwijs dicht bij elkaar.

25 • **...bouwen op plaatsen waar dat het beste kan.**

26 We bouwen niet op plekken waar bodemdaling, droogte, wateroverlast of andere klimaatrisico's later grote
27 problemen kunnen veroorzaken. Ook nieuwe oplossingen, zoals bouwen op moderne wierden, zullen worden
28 onderzocht.

29 • **...het stimuleren van woningen waarin mensen hun hele leven kunnen blijven wonen.**

30 Ook stimuleren we ouderen hofjes, woonvormen voor verschillende generaties en kleinschalige woonerven. Zo
31 kunnen mensen langer zelfstandig wonen en elkaar helpen.

32 • **...passende woonvormen voor mensen met psychische problemen, verslaving of langdurige problemen.**

34 Met rust, begeleiding en duidelijke afspraken. We steunen gemeenten bij het ontwikkelen van deze
35 woonvormen en bij het verhelpen van dakloosheid.

36 • **...bedrijven die arbeidsmigranten nodig hebben; zij zijn ook verantwoordelijk voor de huisvesting.**

37 Deze huisvesting moet veilig, fatsoenlijk en betaalbaar zijn. De kosten mogen niet worden afgewenteld op
38 gemeenten of werknemers.

39 • **...groene, gezonde en klimaatbestendige nieuwbouwwijken en bouwprojecten.**

40 Met bomen, schaduw, ruimte voor water, koele plekken en goede speel- en ontmoetingsplekken.

- 1 • ...de hulp van de provincie aan gemeenten, woningcorporaties en andere initiatiefnemers.
- 2 Door het samenvoegen van woningbouwprojecten kan de provincie vanuit haar regierol bijdragen aan
- 3 randvoorwaarden zoals geld, problemen rond grond, energie, infrastructuur, stikstof en personeel zodat deze
- 4 opgelost kunnen worden.

5 **Gas- en zoutwinning. Wij zetten ons in voor:**

- 6 • ...geen nieuwe gaswinning, zoutwinning, gasopslag of andere risicovolle activiteiten in de
- 7 ondergrond.
- 8 Opslag van bijvoorbeeld waterstof kan voor ons wel een mogelijkheid zijn, maar alleen als die aantoonbaar
- 9 veilig is. We slaan geen kernafval op in de ondergrond.
- 10 • ...een ruimhartige vergoeding van schade door zoutwinning.
- 11 Bijvoorbeeld via een schadefonds. Tegelijk willen we hoogwaardige werkgelegenheid behouden en waar
- 12 mogelijk versterken.

1 2. Bouwen aan een sterke samenleving

2 De aardbevingen hebben niet alleen huizen beschadigd. Ze hebben ook sociale schade
3 veroorzaakt. Het vertrouwen in de overheid is ernstig aangetast. Soms staat ook de
4 verbondenheid in dorpen, wijken en gezinnen onder druk. Jaren van onzekerheid,
5 procedures en wachten hebben hun sporen nagelaten.

6 Er speelt meer. Als de school verdwijnt, de huisarts met pensioen gaat, de supermarkt onder
7 druk staat, het openbaar vervoer beperkt is en de sportvereniging moeite heeft om te blijven
8 bestaan, raakt het vertrouwen van inwoners in de toekomst van hun dorp of streek
9 beschadigd.

10 Vergrijzing en schaalvergroting spelen daarbij ook een rol. Te vaak wordt er alleen gekeken
11 naar wat het goedkoopst en meest efficiënt is. Daardoor zijn voorzieningen steeds verder
12 van mensen af komen te staan.

13 Tegelijk groeit de vraag naar zorg, ondersteuning en geschikte woningen. Maar er zijn
14 steeds minder mensen die dit werk kunnen doen waardoor er meer gevraagd wordt van
15 mantelzorgers. Vooral voor mensen met weinig geld, een klein sociaal netwerk of
16 gezondheidsproblemen kan de druk te groot worden.

17 **Waar PRO voor kiest**

18 Wij willen bijdragen aan een provincie waarin mensen zo lang mogelijk zelfstandig, waardig
19 en met elkaar verbonden kunnen leven. Daarvoor zijn slimme oplossingen nodig om zorg,
20 welzijn en publieke voorzieningen dichtbij, bereikbaar en betaalbaar te houden. Niet overal is
21 hetzelfde nodig. We kijken naar wat een dorp, wijk of regio nodig heeft. Dat kan gaan om
22 goed vervoer, plekken om elkaar te ontmoeten, passende woningen, steun voor
23 mantelzorgers of voorzieningen dichtbij huis.

24 Wij kiezen voor solidariteit. Voor een samenleving waarin mensen naar elkaar omzien en,
25 waar dat kan, de handen voor elkaar uit de mouwen steken. Maar solidariteit vraagt ook om
26 een sterke publieke basis: goede zorg en voorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn.
27 Zo zorgen we ervoor dat niemand er alleen voor staat en bieden we bescherming en
28 zekerheid aan mensen die dat het hardst nodig hebben.

29 We herstellen niet alleen wat door de aardbevingen is beschadigd. We bouwen ook aan een
30 provincie Groningen dat sociaal sterker, zorgzamer en beter voorbereid is op de toekomst.

31 **Sociaal herstel. Wij zetten ons in voor:**

32 • **...langdurige ondersteuning van sociaal herstel in het aardbevingsgebied.**

33 Geen tijdelijke projecten, maar zekerheid voor langere tijd. De sociale agenda van Nij Begun biedt daarvoor
34 mogelijkheden.

1 • ...mentale hulp die gemakkelijk bereikbaar is.

2 Mensen die vastlopen door schade, onzekerheid en jarenlange procedures moeten dichtbij ondersteuning
3 kunnen krijgen, zoals bij het steunpunt “Stut en Steun” waar ook mentale ondersteuning beschikbaar is.

**4 • ...investeringen in dorpshuizen, bibliotheken, sportvoorzieningen, ontmoetingsplekken en lokale
5 initiatieven.**

6 Dit zijn geen luxe voorzieningen maar basisvoorzieningen. Het zijn plekken die mensen verbinden en zo
7 dorpen en wijken bij elkaar houden. Geld uit Nij Begun kan hiervoor worden ingezet.

**8 • ...leefbaarheid en sociaal herstel dat samengaat met de aanpak van armoede en
9 gezondheidsachterstanden, het investeren in basisvaardigheden helpt hierbij.**

10 Zo willen we onder andere investeren in basisvaardigheden zoals lezen, rekenen en digitaal meedoen. De plek
11 waar je woont of het inkomen van je ouders mag niet bepalend zijn voor je kansen op een goede toekomst. Dit
12 geldt niet alleen voor kinderen, maar ook voor mensen die laaggeletterd zijn.

13 • ...de mogelijkheid voor iedereen om mee te doen aan sport, muziek, kunst, cultuur en natuur.

14 We ondersteunen kinderen, jongeren en volwassenen die daar zelf weinig geld voor hebben. Het meedoen aan
15 sport, het bespelen van een instrument of het genieten van kunst, cultuur of natuur mag niet afhangen van de
16 portemonnee.

17 • ...vrijwilligers en vrijwilligerswerk.

18 We willen de drempels voor het doen van vrijwilligerswerk verlagen. We ondersteunen gemeenten bij het
19 opzetten van vrijwilligersloketten, maken informatie toegankelijker en beperken regels voor organisaties en
20 mensen zo veel mogelijk.

21 • ...onze leefbaarheidsvisie.

22 De provincie Groningen heeft als eerste provincie in Nederland een leefbaarheidsvisie. Dit past bij de Brede
23 Welvaart gedachte. Leefbaarheid gaat veel verder dan materiële welvaart en het idee dat wat waardevol is,
24 economisch bezit is. Leefbaarheid draait volgens ons ook om fysieke en mentale gezondheid, gelijkwaardige
25 economische verdeling en een fijne buurt en zorg voor de natuur. We hebben daarbij extra aandacht voor het
26 verkleinen van verschillen tussen gemeenten maar ook voor de sociaal-economische verschillen tussen
27 groepen onderling.

28 Zorg. Wij zetten ons in voor:

29 • ...goede zorg die ook buiten Stad bereikbaar blijft.

30 Dat geldt voor de huisarts, wijkverpleging, apotheek, verloskundige zorg, jeugdzorg en geestelijke
31 gezondheidszorg en vanzelfsprekend ook voor de ziekenhuizen. We blijven aandacht vragen voor gebieden in
32 onze provincie waar de ambulance niet binnen een kwartier ter plaatse kan zijn.

33 • ...zorg die ook naar mensen toe komt als zij zelf niet naar een zorglocatie kunnen komen.

34 We stimuleren mobiele zorgteams, spreekuren in dorpen, digitale zorg met persoonlijke ondersteuning en goed
35 vervoer naar zorglocaties.

36 • ...goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer van zorg en welzijn.

37 Daarom willen we sterke ov-verbindingen en goed ingerichte overstappunten. Goede zorg mag niet afhangen
38 van het bezit van een auto.

39 • ...oud worden in het eigen dorp en *Healthy Ageing*.

40 We stimuleren kleinschalige woonzorgvormen, levensloopbestendige woningen en lokale steunpunten. We
41 zetten in op gezond oud worden en het voorkomen van gezondheidsverschillen tussen verschillende groepen
42 mensen. Iedereen, jong en oud, moet mee kunnen doen in de samenleving, waar je ook vandaan komt.

1 • ...een provincie die niet wegkijkt bij ernstige problemen in de jeugdzorg.

2 De provincie moet signalen oppakken, partijen bij elkaar brengen en waar nodig problemen onder de aandacht
3 brengen en bijdragen aan een oplossing.

4 • ...het steunen van programma's die aantoonbaar bijdragen aan een gezonde start en betere kansen
5 voor kinderen.

6 Bijvoorbeeld programma's rond gezonde scholen, taal, bewegen en vroege ondersteuning. Ook de sociale
7 agenda van Nij Begun kan hieraan bijdragen.

8 • ...het voorkomen dat mantelzorgers de stille sluitpost van de zorg worden.

9 Zij verdienen goede informatie, praktische hulp en mogelijkheden om de zorg tijdelijk aan iemand anders over
10 te dragen.

1 3. Groningen: land van lucht, ruimte, water en wad

2 *‘Veur wel d’rust en roemte wil’, Ede Staal over Groningen*

3 Het Groningse landschap barst van de kwaliteiten. Het is een landschap van weidse luchten,
4 veenweidegebieden, wierdedorpen, dijken, kolken, kanalen en de Wadden. De vergezichten
5 die onze natuur biedt, maakt Groningen juist Groningen. Helaas staat dit onder druk.
6 Daarnaast is de klimaatcrisis een van de grootste opgaven voor de mensheid. Ook in onze
7 provincie moeten we ons dus blijven inzetten voor een duurzame toekomst en deze crisis
8 blijven bestrijden. Waar de gevolgen merkbaar zijn zullen we ons ook moeten aanpassen,
9 bijvoorbeeld door te vergroenen, dit brengt verkoeling en draagt ook bij aan de biodiversiteit
10 die nu erg hard achteruitgaat.

11 Ook zullen we ons waterbeheer en watergebruik moeten herzien. We krijgen meer te maken
12 met droogte en wateroverlast. Dat betekent dat we moeten gaan meebewegen met het
13 water en bijsturen voor wat anders verloren gaat of voor overlast zorgt.

14 De keuzes die we nu maken, bepalen de toekomst van de leefbaarheid in onze mooie
15 provincie. Want iedereen heeft recht op een gezonde leefomgeving.

16 **Waar PRO voor kiest**

17 We werken samen met de natuur en maken keuzes die onze provincie leefbaar houden voor
18 toekomstige generaties. We kiezen voor een provincie waar iedereen gezond kan leven,
19 waar we luchtvervuiling aanpakken en waar onze water en bodem van goede kwaliteit zijn.
20 De urgentie van het klimaatprobleem is hoog, daarom moet de provincie alles doen wat
21 binnen haar mogelijkheden ligt om het tij te keren.

22 Natuur is geen luxe, maar een basisvoorwaarde voor gezondheid, veiligheid en een
23 toekomstbestendige economie. Het is tijd voor keuzes, keuzes die in het belang zijn van
24 onze natuur en onze gezondheid, keuzes in het teken van de Brede Welvaart voor nu en
25 voor onze toekomst. We stoppen met beleid waar de gezondheid van de mens wordt
26 geschaad. We kiezen voor natuurinclusieve en biologische landbouw. Waar mogelijk
27 verhogen we het waterpeil in de veengebieden, hierdoor wordt uitstoot van CO₂ voorkomen
28 en dragen we bij aan de verbetering van biodiversiteit. Zo maken we keuzes die goed zijn
29 voor de natuur en het klimaat. We kiezen ervoor om vervuilers te laten betalen en vervuiling
30 bij de bron te stoppen.

31 Hierdoor geven we weer perspectief aan het klimaat, de boer en aan onze inwoners.

1 Natuur. Wij zetten ons in voor:

2 • ...het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

3 Het NNN is een landelijk netwerk van natuurgebieden. Door natuurgebieden te verbinden versterken we de
4 natuur en geven we meer ruimte aan dieren. We stimuleren de biodiversiteit door daarop gericht beheer van
5 bermen langs wegen en de oevers langs het water. We vergroenen waar mogelijk in dorpen, steden en op
6 bedrijventerreinen. Zo geven we de diversiteit van planten, insecten, vogels en kleine dieren gelegenheid om te
7 groeien.

8 • ...het beschermen van de Waddenzee.

9 De Wadden zijn werelderfgoed en geen wingebied. Wij zijn tegen gas- en zoutwinning in de Waddenzee. Het
10 Waddengebied moet haar UNESCO werelderfgoedstatus behouden, dus verminderen we de druk van
11 menselijke activiteiten in de Waddenzee, zoals visserij en lozingen van schadelijke stoffen. We zorgen voor
12 een goede balans tussen recreatie en ecologische belangen.

13 • ...goede groencompensatie.

14 Behoud van de natuur moet prioriteit zijn bij beslissingen. Het liefst verdwijnt er zo weinig mogelijk groen uit
15 onze provincie. Mocht dit toch gebeuren willen we dat dit ruim en kwalitatief wordt gecompenseerd, bij voorkeur
16 in dezelfde omgeving en met inheemse bomen en struiken.

17 • ...meer groene boa's.

18 Een groene boa (buitengewoon opsporingsambtenaar) houdt toezicht in de natuur. De natuur staat onder druk,
19 bijvoorbeeld door dumping van drugsafval. Mensen houden zich steeds vaker niet aan de regels, meer
20 groene boa's zijn nodig voor het handhaven van deze regels.

21 • ...de aanpak van invasieve exoten.

22 Bestrijding van invasieve exoten gebeurt zoveel mogelijk in een vroeg stadium. We onderzoeken hierbij ook of
23 we de onderliggende problemen kunnen aanpakken, we stimuleren bijvoorbeeld de groei van gebiedseigen
24 planten en leggen aflopende oevers aan om de natuur weerbaarder te maken tegen exoten. Bij soorten die al
25 een grote verspreiding kennen, kijken we of bestrijding nog mogelijk is. Door middel van werkgroepen, waarin
26 provincies, gemeenten en de waterschappen samenwerken, moet de bestrijding van exoten samenhangend
27 aangepakt worden en de kans op verdere verspreiding afnemen.

28 • ...het nuchter benaderen van de wolf.

29 Zwervende wolven komen voor in het Groningse landschap. We leven met de wolf en kiezen daarbij voor
30 respect voor mens en dier. We treffen tijdig diervriendelijke maatregelen die voorkomen dat wolven te veel aan
31 de nabijheid van mensen, dorpen of vee wennen.

32 • ...het herstel van de populatie van weide- en akkervogels.

33 Het gaat niet goed met weidevogels, zoals bijvoorbeeld de grutto en de kievit. Ook hier zijn de aaneengesloten
34 natuurgebieden (NNN) van wezenlijk belang. We zetten ons in voor meer heggen, extensief boeren en
35 bloemrijke weilanden. Zo creëren we een landschap dat toekomstbestendig is voor boeren en voor vogels. De
36 actieplannen voor weidevogels en akkervogels in Groningen, zoals het Aanvalsplan Grutto en het actieplan
37 Akkervogels, worden door de provincie volop ondersteund.

38 • ...veilige oversteeek van dieren.

39 We leggen faunapassages aan zodat dieren veilig kunnen oversteken.

40 Water. Wij zetten ons in voor:

41 • ...het leidend maken van water en bodem.

42 We bouwen niet op plekken die op termijn onveilig, te droog of te nat worden, en we geven water meer ruimte
43 waar dat nodig is.

1 • ...het verhogen van het waterpeil waar mogelijk.

2 We stoppen met het kunstmatig laag houden van het waterpeil. Want een gezonde bodem en een veilige
3 leefomgeving voor alle bewoners gaan boven intensieve landbouw. Zo beschermen we veengebieden, blijft
4 CO₂ in de bodem en voorkomen we dat huizen verzakken.

5 • ...het versterken van de natuur en water.

6 We willen meer groen-blauwe dooradering van het landschap in de vorm van waterwegen, houtwallen, of
7 natuurlijke graslanden in landelijk gebied. Een goed voorbeeld is de Ruiten Aa, deze beek in Westerwolde is na
8 jaren weer gaan meanderen. Hierdoor is de biodiversiteit enorm verbeterd en is tegelijkertijd de ruimte voor
9 waterberging toegenomen.

10 • ...minder drinkwaterverbruik door de industrie en grote afnemers.

11 Het terugdringen van drinkwatergebruik door de industrie en andere grote afnemers is nodig. We stimuleren en
12 steunen de initiatieven die hieraan bijdragen.

13 • ...meer drinkwaterbronnen.

14 We gaan door met de zoektocht naar nieuwe drinkwaterbronnen in de provincie. Schoon water is een
15 basisrecht dat gegarandeerd moet zijn.

16 • ...goede samenwerking voor het verbeteren van de waterkwaliteit.

17 Wij werken met waterschappen, gemeenten en inwoners aan een betere waterkwaliteit. Ook werken we samen
18 om te zoeken naar mogelijkheden om meer water vast te houden in droge perioden, bijvoorbeeld door
19 natuurvriendelijke oevers en bloemrijke waterkanten.

20 • ...onderzoek naar het verbouwen van zilte gewassen waar mogelijk.

21 De noordkust van de provincie is aan het verzilten. Voor de reguliere landbouw is er erg veel zoet water nodig
22 om dit te continueren. Wij willen de teelt van zilte gewassen stimuleren in die gebieden langs de kust die
23 daarvoor geschikt zijn om zo de druk op het gebruik van zoet water te verminderen.

24 • ...het aanpakken van overstorten.

25 Het gebruik van overstorten met vies rioolwater moet worden vermeden. We zetten in op gescheiden
26 rioleringen waarbij het vieze water naar de waterzuivering gaat en het overtollige regenwater naar het
27 oppervlaktewater.

28 • ...het verbeteren van de rioolwaterzuiveringsinstallaties.

29 De rioolwaterzuiveringsinstallaties worden verbeterd zodat er nog meer vervuiling uit het water kan worden
30 gehaald en er geen belastende hoeveelheden stoffen meer in het oppervlaktewater terechtkomen.

31 • ...het verbeteren van de waterkwaliteit.

32 We willen in de hele provincie de Europese doelen voor schoon water halen.

33 Landbouw. Wij zetten ons in voor:

34 • ...natuurinclusieve en biologische landbouw.

35 We steunen boeren bij de overstap met behulp van een transitiefonds, kredieten, expertise en begeleiding. We
36 werken aan een toekomstbestendige landbouw, zo geven we boeren perspectief en werken we aan een
37 provincie met een gezonde bodem en biodiversiteit.

38 • ...een eerlijke stikstofaanpak.

39 Wij zijn voor de gebiedsgerichte aanpak. We sturen tegelijkertijd op de uitstoot van stikstof en de andere
40 uitdagingen in ons landschap op het gebied van natuur, bodem en water door middel van een integrale aanpak.
41 We willen de beschikbare stikstofruimte behouden voor Groningse boeren om te extensiveren en te werken
42 aan een eerlijk en duurzaam verdienmodel.

1 • ...het verhogen van het dierenwelzijn.

2 In onze provincie is geen ruimte voor intensieve veehouderij; extensiveren is nodig voor zowel dierenwelzijn als
3 de natuur. Daarom willen we een stop op de uitbreiding van veehouderijen en steunen we boeren die stappen
4 zetten naar het verbeteren van dierenwelzijn.

5 • ...het stimuleren van regionale ketens.

6 We stimuleren het lokaal produceren en verwerken van landbouwproducten, zo houden we onze ketens kort.
7 We kopen lokaal in, om onze voetafdruk zo klein mogelijk te houden.

8 • ...het voeren van actief grondbeleid.

9 We zorgen dat er ruimte vrijkomt voor woningbouw, natuur en duurzame landbouw. Hierbij kijken we naar de
10 bodem en het natuurlijke landschap en zorgen voor een passende invulling.

11 • ...een nieuw inkomen voor boeren.

12 Boeren die bijdragen aan het onderhoud van natuur krijgen hiervoor een structurele vergoeding. Dit betalen
13 we uit hiervoor bedoelde Europese fondsen.

14 • ...het stimuleren van biobased bouwmaterialen.

15 We stimuleren de innovatie in suikers, zetmeel, eiwitten, hennep, vlas en vezels als grondstof voor een
16 groenere economie en voor een toekomstbestendige landbouw in Groningen. Deze plantaardige eiwitten
17 hebben minder impact op het klimaat als het gaat om stikstofuitstoot en watergebruik.

18 Milieu. Wij zetten ons in voor:

19 • ...gezondheid als voorwaarde.

20 In vergunningverlening, ruimtelijke ordening en economisch beleid vormt gezondheid de basis van alle
21 afwegingen. We pakken vervuiling bij de bron aan. We beperken de milieugebruiksruimte voor bedrijven, zodat
22 de impact op omwonenden verminderd wordt. We hanteren hierbij minimaal de gezondheidsnormen van de
23 Wereldgezondheidsorganisatie (WHO).

24 • ...een verbod op PFAS.

25 Het drinkwater en de bodem bevatten meer PFAS dan is toegestaan, dit kan schadelijk zijn voor de
26 gezondheid. Het zuiveren van water kost veel geld, wij staan voor een totaal verbod op het gebruik van PFAS.

27 • ...circulariteit als voorwaarde.

28 In vergunningverlening nemen we circulariteit op als voorwaarde. De Omgevingsdienst is verantwoordelijk voor
29 het uitgeven van vergunningen. Daarom vragen we de Omgevingsdienst om circulariteit bij bedrijven in onze
30 regio intensiever te handhaven conform de verleende vergunning.

31 • ...een gezonde bodem.

32 We werken aan een gezonde bodem, we streven ernaar dat er geen pesticiden meer gebruikt worden in onze
33 provincie. Waar verboden middelen worden gebruikt, moet stevig worden gehandhaafd. Er is geen ruimte in
34 onze provincie voor sier- en lelieteelt. We zetten in op de sanering van vervuilde grond, bijvoorbeeld wanneer
35 hier PFAS is aangetroffen.

36 • ...een schone lucht.

37 We willen dat alle gemeenten zich bij het Schone Lucht Akkoord aansluiten. Zo werken we samen aan het
38 verminderen van fijnstof en andere schadelijke stoffen in de lucht, voor een gezonde provincie.

39 • ...het optreden tegen vervuilers.

40 We treden hard op tegen vervuiling van water, bodem en lucht, en andere milieudelicten. We zorgen dat de
41 vergunningen voor lozingen en diepe grondwateronttrekking op orde zijn en we maken heldere afspraken over
42 de naleving daarvan. We stellen zeker dat de capaciteit en inzet op toezicht en handhaving door de
43 Omgevingsdienst voldoende is.

1 • **...de donkerste provincie.**

2 We willen de donkerste provincie van Nederland worden. Verlichting moet slim zijn en hoeft niet altijd
3 vanzelfsprekend aan te zijn, hiermee beschermen we de ecologie en gaan we lichtvervuiling tegen. We houden
4 hierbij rekening met de sociale veiligheid, bijvoorbeeld door goede zichtlijnen, speciale lichtkleuren en licht dat
5 aangaat bij beweging. Zo willen we dat ook doen bij windmolenparken, de verlichting hoeft alleen aan wanneer
6 er vliegverkeer nadert.

7

1 4. Groene energie van ons allemaal

2 Groningen levert al heel lang energie aan Nederland. Eerst met aardgas, nu steeds meer
3 met wind, zon en straks ook waterstof. Daarvoor gebruiken we onze ruimte en komen er
4 windmolens, zonneparken, kabels en andere energievoorzieningen. Dat is nodig voor een
5 schone toekomst. Maar Groningen mag niet opnieuw alleen de leverancier zijn, terwijl de
6 lasten hier terechtkomen en de opbrengsten elders belanden.

7 Voor veel Groningers is de energierekening nu al een zorg. Zeker in slecht geïsoleerde
8 woningen. Daarom moet de energietransitie niet alleen schoon, maar ook betaalbaar, veilig
9 en eerlijk zijn. Wie ruimte geeft aan energie, moet daar ook iets voor terugkrijgen.

10 Groningers moeten kunnen meepraten, meebeslissen én meeprofiteren.

11 **Waar PRO voor kiest**

12 Wij kiezen voor schone energie die zoveel mogelijk lokaal wordt opgewekt en waarvan de
13 opbrengst in Groningen blijft. Energie is een basisvoorziening. Daarom beginnen we met
14 isolatie en een lagere energierekening. De opbrengst van zon, wind en warmte moet
15 terugvloeien naar inwoners, dorpen, bedrijven en publieke voorzieningen.

16 Groningen levert energie. Dan moeten Groningers ook de zeggenschap krijgen over de
17 opbrengst

18 **Wij zetten ons in voor:**

19 • **...het versnellen van woningisolatie.**

20 Slecht geïsoleerde woningen en huishoudens met weinig geld krijgen voorrang. Goede isolatie verlaagt
21 blijvend de energierekening.

22 • **...hulp bij energiebesparing.**

23 Groningers moeten makkelijk advies en financiële steun kunnen krijgen voor isolatie, ventilatie, zonnepanelen
24 en warmtepompen. Ook mensen met weinig geld moeten hun woning kunnen verduurzamen.

25 • **...het bestrijden van energiearmoede.**

26 We willen dat gemeenten hun energiehulporganisaties langdurig kunnen steunen. Daartoe zet de provincie
27 kennis en ervaring in en biedt zij structurele financiering.

28 • **...schone energie uit zon, wind, water en bodem.**

29 Nieuwe energieprojecten moeten goed passen in het Groningse landschap. We beschermen de natuur en
30 betrekken omwonenden vanaf het begin.

31 • **...energie van en voor de regio.**

32 We steunen energiecoöperaties, dorpen en woningcorporaties. Energie wordt waar mogelijk lokaal opgewekt
33 en is zo veel mogelijk in handen van inwoners. De opbrengst blijft in dorp, wijk en de regio en komt ten goede
34 aan de inwoners zelf, niet aan investeerders.

35 • **...energiegemeenschappen.**

36 Inwoners, bedrijven en energiecoöperaties moeten energie onderling kunnen delen. De provincie helpt met
37 kennis, geld en ondersteuning. Zo gebruiken we beschikbare energie zo eerlijk mogelijk.

1 • ...lokale energieknooppunten.

2 Buurtbatterijen en slimme energiesystemen helpen vraag en aanbod bij elkaar te brengen. We maken hiervoor
3 samen met netbeheerders ruimte. Inwoners en energievoorzieningen moeten partij kunnen zijn bij dit soort
4 knooppunten.

5 • ...een sterker elektriciteitsnet.

6 Nieuwe woningen, zorgvoorzieningen en lokale bedrijven moeten zonder lange wachttijden kunnen worden
7 aangesloten.

8 • ...warmtenetten in publieke handen.

9 Restwarmte, aardwarmte en warmte uit oppervlaktewater moeten we benutten. Warmtenetten moeten
10 betaalbaar en betrouwbaar zijn en daarom in handen zijn van gemeenten, de regio of de provincie.

11 • ...meer gebruik van restwarmte.

12 Warmte van industrie en bedrijven mag niet verloren gaan. We willen die veilig gebruiken voor woningen en
13 maatschappelijke voorzieningen.

14 • ...een eerlijke verdeling van schaarse stroom.

15 Bij tekorten krijgen woningen, scholen, zorg, openbaar vervoer en de lokale economie voorrang. Grootverbruik
16 mag deze voorzieningen niet verdringen.

17 • ...een duurzame Eemshaven.

18 De Eemshaven blijft belangrijk voor schone energie. Nieuwe ontwikkelingen moeten banen en voordelen
19 opleveren voor de regio en ook ecologisch verantwoord zijn. Dat betekent onder meer investeringen in de
20 leefbaarheid in de omliggende dorpen en wijken. Uitbreiding van het industriegebied moet hand in hand gaan
21 met compensatie voor verloren gegane natuur.

22 • ...groene waterstof als waardevolle bijdrage.

23 Groene waterstof kan belangrijk zijn voor de verduurzaming van zware industrie, zwaar vervoer en opslag van
24 energie. We willen onze rol als koploper in groene waterstof en als Europese Hydrogen Valley daarin
25 waarmaken. We steunen vooral toepassingen die bijdragen aan schone energie én een sterke regionale
26 economie.

27 • ...geen kerncentrale in Groningen.

28 Kernenergie levert afval op dat langdurig radioactief blijft en vraagt veel ruimte en geld. Wij investeren liever in
29 energiebesparing, duurzame energie en opslag. Een kerncentrale hoort daarom niet thuis in de Eemshaven.

30 • ...meer groen rond woningen en bedrijven.

31 Bomen en planten zorgen voor verkoeling in de zomer en beschutting in de winter. Dat bespaart energie en
32 maakt buurten gezonder en prettiger.

33 • ...hergebruik en veiligheid van zonnepanelen en windmolens.

34 Materialen uit oude zonnepanelen en windturbines moeten zo veel mogelijk opnieuw worden gebruikt. Deze
35 recycling mag bodem, lucht, water en de Waddenzee niet vervuilen. We investeren in windmolens die de
36 natuur zo weinig mogelijk verstoren. Denk aan windmolens die goed in het landschap passen en rekening
37 houden met de veiligheid van vogels en vleermuizen. Dit laatste kan bijvoorbeeld met systemen die deze
38 dieren detecteren en de windmolens vervolgens stilzetten.

39 • ...de duurzame aanlanding wind op zee.

40 We willen graag dat grote hoeveelheden groene stroom van windparken op de Noordzee in de Eemshaven aan
41 land komen. Hierbij houden we het Rijk aan de gemaakte afspraken, onder andere uit Nij Begun. Bij de aanleg
42 van de beoogde kabeltracés zetten we in op de meest milieu- en natuurvriendelijke aanpak.

**1 • ...betekenis van energie voor het landschap, bewoners, bedrijven, netbeheerders en
2 energieproducenten RES 2.0.**

3 In de afgelopen jaren is er veel veranderd in de energiesector. Er zijn nieuwe mogelijkheden voor
4 energieopslag en het delen van lokaal opgewekte energie. Het is ook nodig om het elektriciteitsnet te
5 versterken en slimme energiehubs aan te leggen. We willen daarom opnieuw bekijken wat deze ontwikkelingen
6 betekenen voor het landschap, bewoners, bedrijven, netbeheerders en energieproducenten.

7 • ...het aanpakken van klimaatverandering.

8 Wij zorgen dat de provincie Groningen in 2050 geheel klimaatneutraal is, zoals we hebben afgesproken in het
9 Klimaatakkoord.

1 5. Goed werk in een eerlijke economie

2 Werk geeft inkomen, zelfstandigheid en het gevoel dat je meetelt. Een sterke economie is
 3 meer dan een hoog cijfer voor groei. Het gaat ook om gezonde lucht, zekerheid van
 4 bestaan, kansen voor kinderen, een goede opleiding en tijd voor je leven. In Groningen zijn
 5 er nog steeds gezinnen die armoede van generatie op generatie kennen, terwijl er tegelijk
 6 grote behoefte is aan vakmensen, zorgmedewerkers, technici en ondernemers.

7 Waar PRO voor kiest

8 Wij kiezen voor brede welvaart: een economie die mensen vooruit helpt zonder de
 9 leefomgeving uit te putten. Hoofd en handen zijn gelijkwaardig. Of het nu gaat om een
 10 mbo-student uit Groningen, een zorgmedewerker uit Uithuizen of een ondernemer uit
 11 Veendam. Werken met het hoofd of met de handen, maker of onderzoeker, zij verdienen
 12 allemaal waardering en kansen. Iedereen is nodig en iedereen mag meedoen. Wij willen niet
 13 elke vorm van groei, maar werk dat eerlijk, gezond en toekomstbestendig is. Provinciaal
 14 geld, grond en vergunningen zetten we in voor bedrijven die investeren in mensen, de regio
 15 en een schone toekomst.

16 Economie. Wij zetten ons in voor:

17 • ...Groningen als voorloper in de circulaire economie.

18 Minder verspillen, meer repareren, meer hergebruiken en lokaal produceren.

19 • ...sterke regiokernen.

20 We willen de extra inzet op regiokernen als dragers van verzorgingsgebieden van de provincie Groningen
 21 versterken.

22 • ...ruimte voor bedrijven van de toekomst.

23 Wij geven kleine en middelgrote bedrijven, coöperaties en sociaal-maatschappelijke ondernemingen ruimte
 24 om zich te ontwikkelen. Zij zorgen vaak voor werk, betrokkenheid en innovatie dicht bij huis.

25 • ...goed werkgeverschap.

26 Wij verbinden provinciale subsidies, grond en aanbestedingen aan goed werkgeverschap: eerlijke lonen,
 27 veilige arbeidsomstandigheden en ontwikkelkansen. We steunen geen verdienmodellen die leunen op
 28 uitbuiting.

29 • ...de ontwikkeling van bedrijventerreinen die passen in ons landschap.

30 Wij ontwikkelen bedrijventerreinen alleen op plekken waar de infrastructuur daarvoor geschikt is en waar
 31 ruimte is voor groen, water, energiezuinigheid en een goede inpassing in het landschap.

32 • ...het aantrekken van bedrijven van de toekomst.

33 Wij trekken bedrijven aan die bijdragen aan een schone, circulaire economie en goede banen. Voor nieuwe
 34 sterk vervuilende bedrijven is in Groningen geen plaats.

35 • ...groene maakindustrie, duurzame technologie en circulaire ambachtscentra.

36 Hierbij komen reparatie, hergebruik, onderwijs en sociaal werk samen. Afval is een grondstof, vakmanschap
 37 geeft ruimte aan werkgelegenheid.

1 • ...grenzen aan datacenters.

2 Wij staan geen nieuwe hyperscale of AI-datacenters toe die buitensporig veel stroom, water en ruimte vragen.
 3 Woningen, lokale bedrijven en de energietransitie krijgen voorrang. Nieuwe datacenters staan we alleen toe als
 4 deze aantoonbaar maatschappelijke meerwaarde hebben voor digitale autonomie, publieke dienstverlening of
 5 regionale maatschappelijke doeleinden. Ook moeten zij voldoen aan duurzaamheidseisen voor het gebruik van
 6 energie, water en grond.

7 Eerlijk werk en bestaanszekerheid. Wij zetten ons in voor:

8 • ...sterker gebruik van een sociale wederdienst bij provinciale opdrachten.

9 Zo krijgen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, statushouders en jongeren meer kans op betaald werk
 10 en een duurzame plek in de samenleving.

11 • ...basisbanen.

12 Basisbanen zijn betaalde banen voor mensen die al langere tijd in de bijstand zitten en moeilijk werk kunnen
 13 vinden. We willen onderzoeken of de provincie basisbanen kan ontwikkelen en stimuleren in het openbaar
 14 vervoer.

15 • ...het verbeteren van arbeidsomstandigheden.

16 Wij verzetten ons tegen bedrijven die werken met lage lonen, slechte arbeidsvoorwaarden, uitbuiting of tijdelijke
 17 banen organiseren. Een economie is pas sterk wanneer mensen er ook een zeker bestaan aan ontleen.

18 • ...het aanpakken van armoede en ongelijke kansen.

19 Samen met gemeenten pakken we armoede aan, met een sterke sociale agenda voor kinderen en jongeren.
 20 Geen kind mag minder kansen krijgen door het inkomen of de postcode van de ouders.

21 • ...extra middelen voor innovatie, onderwijs, werk en infrastructuur in alle delen van de provincie.

22 Elke regio telt, ook waar kansen op werk en onderwijs nu achterblijven.

23 • ...het versterken van Groningen als de plek voor nieuw talent:

24 met goede opleidingen, stageplaatsen, betaalbare woonruimte, cultuur en een arbeidsmarkt waar jongeren
 25 echt kunnen doorgroeien.

26 • ...mensen die willen bijdragen aan de ontwikkeling van Groningen.

27 Wij verwelkomen internationale studenten, werknemers en nieuwkomers die willen bijdragen aan Groningen,
 28 maar stellen ook eisen aan fatsoenlijk werk, goede huisvesting en gelijke behandeling.

29 • ...fatsoenlijke arbeidsomstandigheden voor arbeidsmigranten.

30 Voor arbeidsmigratie geldt: slechte huisvesting, gebrekkige voorzieningen en onveilige arbeidsomstandigheden
 31 tolereren we niet. Werkgevers dragen verantwoordelijkheid voor huisvesting, vervoer, taal en volwaardige
 32 deelname aan de samenleving.

33 • ...Noordelijke en internationale samenwerking.

34 Samen staan we sterker. Grenzen mogen kansen niet in de weg staan. Om onderwijs, werk, innovatie en
 35 duurzame industrie te versterken, werken we actief samen met onze buurprovincies Drenthe en Fryslân. Ook
 36 kijken we voorbij onze landsgrenzen naar Duitsland en het Noordzeegebied.

37

1 **Onderwijs en arbeidsmarkt. Wij zetten ons in voor:**

2 • **...het mbo en vakmanschap.**

3 Een sterk mbo is onmisbaar voor gelijke kansen én voor onze economie. We willen dat scholen, bedrijven,
4 gemeenten en de provincie samenwerken aan een mbo-agenda waarin waardering voor vakmanschap centraal
5 staat. Groningen moet de eerste echte vakmanschap-provincie van Nederland worden.

6 In de mbo-agenda zetten we vol in op vaardigheden, om- en bijscholing, meer betaalde stage- en
7 leerwerkplekken, het voorkomen van voortijdig schoolverlaten en een goede start voor jonge werkenden.
8 Studenten en werkenden leren de vaardigheden die nodig zijn in een snel veranderende economie. Daardoor
9 kunnen zij in hun loopbaan makkelijker overstappen tussen banen en sectoren.

10 • **...behoud van onderwijsinstellingen in de regio.**

11 Voor jongeren in de regio is onderwijs in de nabijheid belangrijk. Scholen in het basis- en voortgezet onderwijs
12 zien we als essentiële basisvoorzieningen die goed verspreid over de gehele provincie en bereikbaar moeten
13 zijn.. Daar waar landelijke normen (bijvoorbeeld in leerlingenaantallen) knellen, pleiten we voor vrijstellingen.
14 Het is belangrijk dat ook in het Ommeland onderwijs behouden blijft. Wij stimuleren samenwerkingen tussen
15 verschillende instellingen die daarvoor het verschil kunnen maken.

16 • **...regiocampussen.**

17 Wij investeren in nieuwe regiocampussen. Hier komen vakmanschap, onderwijs, onderzoek en
18 ondernemerschap samen. Met het Masterplan Campussen zetten we in op langjarige investeringen in kennis
19 en innovatie.

20 • **...om- en bijscholing.**

21 Wij investeren in om- en bijscholing, met extra aandacht voor het mbo en voor mensen die tijdens hun
22 loopbaan een nieuwe stap moeten zetten. Iedereen moet kunnen leren zonder eerst uit te vallen.

23 • **...de Universiteit van het Noorden.**

24 De samenwerking tussen de universiteit, het hbo en het mbo is belangrijk voor kennis en innovatie in onze
25 regio. We willen deze samenwerking verder versterken. Ook willen we de mogelijkheden onderzoeken voor
26 een gespecialiseerde hbo/wo-campus in Oost-Groningen, in samenwerking met de Eems-Dollard Regio en de
27 Duitse *Hochschule* in het grensgebied.

28 • **...het provinciaal studiefonds.**

29 PRO vindt het studiefonds belangrijk voor meer gelijke kansen in onze provincie. Gezinnen met een laag
30 inkomen kunnen een bijdrage vragen voor de reiskosten van scholieren onder de 18 jaar. Studenten van 30
31 jaar en ouder kunnen ondersteuning krijgen voor reis- én studiekosten.

32 • **...het mensgericht werken met AI.**

33 Groene industriepolitiek stimuleert innovatie, maar stelt ook duidelijke voorwaarden aan mensgerichte
34 toepassing van technologie. De opkomst van AI en robotisering zal invloed hebben op de arbeidsmarkt. Voor
35 PRO staat de mens hierbij centraal. Werknemers moeten vanaf het begin worden betrokken bij de invoering en
36 het gebruik ervan. Daarom investeren we in scholing, medezeggenschap, sociale vernieuwing en een leven
37 lang ontwikkelen.

38

1 Toerisme en recreatie. Wij zetten ons in voor:

2 • ...de Groninger Golden Raand.

3 Het Ommeland heeft alles in huis voor aantrekkelijk en duurzaam toerisme. Rond de Stad liggen zes
4 karakteristieke landschappen, elk met een eigen verhaal:

- 5 • **Westerkwartier** – wierden, kloosters en coulissenlandschap
- 6 • **Hogeland** – wierden, kerken, borgen en het weidse kustlandschap
- 7 • **Woldstreek** – borgen, meren, veenweiden en nieuwe natuur
- 8 • **Oldambt** – graanrepubliek, herenboerderijen, arbeidersgeschiedenis en weids polderland
- 9 • **Veenkoloniën** – turf, kanalen, scheepvaart en industrieel erfgoed
- 10 • **Westerwolde** – beekdalen, bossen, esdorpen, vestingen en kloosters

11 Deze gebieden vormen samen de Groninger Golden Raand: zes landschappen, zes verhalen, één reis door
12 het Ommeland. Daarbij ligt de nadruk op kwaliteit: goede wandel- en fietsroutes, verzorgd erfgoed,
13 aantrekkelijke dorpen, goede horeca, bijzondere overnachtingsplekken en voorzieningen die uitnodigen om
14 langer te blijven. Door de parels beter met elkaar én met de Stad te verbinden, kunnen toerisme, landschap,
15 leefbaarheid en lokale economie elkaar versterken.

16 • ...Stad – dé stedentripbestemming en uitvalsbasis.

17 Groningen heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een steeds populairdere bestemming voor een stedentrip. Die
18 groei biedt kansen. Wij willen Groningen verder versterken als aantrekkelijke cultuurstad van het Noorden: met
19 een levendige binnenstad, sterke musea en podia, goed erfgoed, aantrekkelijke openbare ruimte en bijzondere
20 horeca en overnachtingsplekken. Ook hier kiezen we voor kwaliteit boven massa. Bezoekers moeten worden
21 uitgenodigd langer te blijven, meer van de stad te ontdekken en vanuit Groningen ook het Ommeland in te
22 trekken. Zo versterken Stad en de Groninger Golden Raand elkaar: een sterke stedelijke bestemming als
23 toegangspoort tot zes bijzondere landschappen rondom Groningen. We omarmen de kandidatuur voor
24 Culturele Hoofdstad 2033. Zo zetten we Groningen met al haar makers op de kaart en investeren we in onze
25 culturele voorzieningen.

26 • ...het versterken van het toeristisch aanbod in Groningen.

27 Onze provincie is prachtig om doorheen te wandelen of fietsen. Maar wie iets wil doen, eten of drinken, of op
28 zoek is naar een overnachtingsplek, komt al snel tot de conclusie dat het aanbod groter kan. We willen samen
29 met ondernemers en gemeenten kijken hoe we meer bezoekers kunnen aantrekken en vasthouden.

30 • ...samenhangende gebiedsontwikkeling voor recreatie, natuur- en waterontwikkeling.

31 We blijven ruimte behouden en ontwikkelen voor recreatie, waarbij we altijd oog en zorg houden voor onze
32 natuur en het landschap.

33 • ...sterke toeristische infrastructuur.

34 Bestemmingen voor recreatie en toerisme moeten ook goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Wij zien
35 kansen voor vaarrecreatie die past bij de schaal van Groningen.

36 • ...een toeristische sector die zorgt voor brede welvaart.

37 Een sector die past bij de dorpen, de natuur, het landschap en de cultuurhistorie en die de voorzieningen en
38 lokale economie versterkt. Bijvoorbeeld in het Oldambt, waar we kansen zien voor werkgelegenheid en de
39 brede welvaart, door het ontwikkelen van watertoerisme in Blauwestad, cultuurtoerisme naar de
40 Graanrepubliek en landschapstoerisme in de polders en Eems-Dollard.

41 • ...schoon zwemwater door de hele provincie.

42 Dit realiseren we in samenwerking met provincie Drenthe en onze waterschappen.

1 6. Meedoen begint met bereikbaarheid

2 Een leuke baan, een fijne school, goede zorg, vrienden en familie: we willen allemaal
3 makkelijk naar de plekken die belangrijk voor ons zijn. Groningers leggen daarvoor ieder jaar
4 miljoenen kilometers af. Of je nu in Ommeland of Stad woont, slecht ter been bent of weinig
5 geld hebt. Iedereen moet veilig, betaalbaar en duurzaam kunnen reizen. Ook als je geen
6 auto hebt of afhankelijk bent van het openbaar vervoer, moet je mee kunnen doen.

7 Waar PRO voor kiest

8 Goede bereikbaarheid geeft mensen de vrijheid om mee te doen. Dat begint met goede
9 voorzieningen dichtbij huis. Daardoor hoeven mensen minder ver te reizen. Wanneer we
10 verder weg moeten, kiezen we voor veilige, betaalbare en groene opties. We geven daarbij
11 voorrang aan lopen, fietsen, het openbaar vervoer, deelvervoer en veilige wegen.

12 Groningen moet lokaal, landelijk én internationaal goed bereikbaar zijn. Steden en regionale
13 centra zijn goed met de trein en bus verbonden. In dorpen mogen buslijnen niet zomaar
14 verdwijnen. Bij nieuwe woonwijken, bedrijventerreinen en belangrijke voorzieningen zorgen
15 we er direct voor dat mensen makkelijk en duurzaam van A naar B kunnen komen. De
16 eerste paal in de grond is een bushaltepaal.

17 Niet iedereen kan of wil met de auto reizen. Daarom willen we met de Meedoen Pas het
18 openbaar vervoer betaalbaar maken voor mensen met weinig geld. Ook de mensen die in
19 het openbaar vervoer werken zijn belangrijk. Zij verdienen goede arbeidsvoorwaarden en
20 waardering voor hun werk.

21 Met de Nedersaksenlijn, Lelylijn, Wunderline en een veerboot naar Noorwegen verbeteren
22 we de verbindingen met Oost-Nederland, de Randstad, Duitsland en Scandinavië. De
23 Nedersaksenlijn is vooral belangrijk voor het zuidoosten van Groningen. Jongeren krijgen
24 daardoor meer mogelijkheden om te studeren en te werken. Ook wordt de regio
25 aantrekkelijker voor bedrijven en werknemers.

26 Goede OV-verbindingen maken het bovendien makkelijker om de auto of het vliegtuig te
27 laten staan. Dat is beter voor het klimaat.

28 Den Haag heeft beloofd Groningen beter bereikbaar te maken. Toch gaat nog steeds te
29 weinig geld naar het spoor, de wegen, de bruggen en de sluizen in Noord-Nederland.
30 Bezuinigingen mogen er niet toe leiden dat noodzakelijk onderhoud en belangrijke projecten
31 worden uitgesteld. Wij houden Den Haag aan de gemaakte afspraken.

1 **Fietsen en lopen. Wij zetten ons in voor:**

2 • **...meer fietsen.**

3 Fietsen is gezond, duurzaam, maar vooral leuk! Daarom willen we dat meer mensen gaan fietsen. We zetten
4 campagnes en lesprogramma's op die het gebruik van de fiets stimuleren en veilig gebruik van elektrische
5 fietsen en speedpedelecs verbeteren. Daarnaast geven we mensen de kans om de elektrische fiets te
6 proberen als alternatief voor de auto.

7 • **...een uitgebreid fietsnetwerk.**

8 We gaan voortvarend verder met de aanleg van doorfietsroutes. Hierbij trekken we bestaande snelle fietspaden
9 door naar alle hoeken van de provincie en zorgen we voor nieuwe verbindingen tussen kleine steden en
10 kernen.

11 • **...deelfietsen.**

12 Het moet makkelijker worden om de fiets te pakken als aansluiting op een reis met het openbaar vervoer.
13 Daarom willen we dat op alle stations en hubs deelfietsen beschikbaar komen. Ook gaan we met gemeenten
14 kijken hoe we in dorpen en steden deelfietsen kunnen inpassen.

15 • **...veilig fietsen.**

16 We streven ernaar om het aantal dodelijke verkeersslachtoffers naar nul te krijgen. We zorgen voor vrijliggende
17 en brede fietspaden op drukke routes, zodat voor iedereen plek is. We pakken gevaarlijke oversteekplaatsen
18 en kruisingen aan. We stimuleren het gebruik van fietshelmen voor de meest kwetsbare fietsers, zoals ouderen
19 en kinderen.

20 • **...aangenaam fietsen.**

21 We maken fietsen leuker door de beleving te verbeteren. In de omgeving van fietsverbindingen zorgen we voor
22 meer groen, kunst en rustplaatsen. Daarnaast verbeteren we de sociale veiligheid voor fietsers door in te
23 zetten op slimme verlichting en minder onaangename passages.

24 • **...veilige binnenwegen.**

25 We zetten ons in voor autoluwe gemengde binnenwegen, parallelwegen, en wegen tussen dorpen. Zo willen
26 we de veiligheid voor fietsers vergroten. Hierbij zoeken we actief de samenwerking met gemeenten.

27 • **...ruimte voor de fiets.**

28 We maken ruimte voor de fiets binnen de bebouwde kom. Samen met gemeenten maken we de wegen in
29 dorpen en steden veilig en goed toegankelijk voor fietsers. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor
30 belangrijke voorzieningen, verbindingen naar stations en hubs, en routes voor schoolgaande kinderen. We
31 kijken hoe we in dorpen en steden meer fietsstallingen kunnen realiseren, zodat centra aantrekkelijker en beter
32 bereikbaar worden.

33 • **...wandelen en lopen.**

34 Wandelen en lopen als mobiliteit heeft onze hoogste prioriteit. We gaan door met de loopagenda. Samen met
35 gemeenten kijken we hoe dorpen en steden te voet beter bereikbaar kunnen worden. We maken routes naar
36 belangrijke voorzieningen en stations/hubs beter bereikbaar en veiliger voor wandelaars. We realiseren meer
37 wandelroutes in het prachtige Groninger landschap.

38 • **...wielrennen en mountainbiken.**

39 We gaan uit van onze kracht als wielprovincie, met veel ruimte in een open landschap. We zoeken daarin de
40 samenwerking met de sterke punten van onze buurprovincies, zoals de VAM-berg in Drenthe. Daarnaast zien
41 we kansen om mountainbiken te stimuleren in gebieden met meer bos.

1 • ...fietstoerisme.

2 Fietsen biedt ook kansen voor economie en toerisme. We zorgen dat toeristische trekpleisters in onze provincie
3 goed bereikbaar zijn met de fiets. Samen met gemeenten onderhouden we ons toeristisch
4 knooppuntennetwerk. We stimuleren dat er in dorpen en steden langs de fietsroutes voldoende voorzieningen
5 voor fietstoeristen zijn.

6 Bus, trein en hubtaxi. Wij zetten ons in voor:

7 • ...een bereikbaar Ommeland.

8 Er mogen geen buslijnen verdwijnen. We leggen vast dat belangrijke voorzieningen zoals zorg, onderwijs, werk
9 en sport goed bereikbaar moeten zijn. Een route veranderen we alleen als de bus daardoor sneller,
10 betrouwbaarder en veiliger wordt. Bushaltes verplaatsen we alleen na goed overleg met bewoners. Op
11 provinciale wegen geven we de bus meer ruimte. Met aparte busbanen, zoals straks op de vernieuwde N355
12 tussen Groningen en Zuidhorn. Op drukke wegen maken we bushaltes veiliger, bijvoorbeeld met veilige
13 oversteekplaatsen.

14 We pakken gaten aan in het OV-netwerk. Dat kan met gewone bussen, maar ook met andere slimme
15 oplossingen. Bijvoorbeeld door het combineren van openbaar vervoer, doelgroepenvervoer en buurtvervoer.
16 We werken samen met bedrijven aan manieren om haven- en industriegebieden, zoals de Eemshaven, beter
17 bereikbaar te maken met het OV en deelvervoer. Ook willen we dat inwoners van dorpen en kleine steden
18 meer gebruik kunnen maken van deelfietsen en deelauto's.

19 • ...een bereikbare Stad.

20 Groningen groeit. Met nieuwe stadswijken, bedrijven, inwoners én meer verkeer. Als we de stad bereikbaar en
21 leefbaar willen houden, moeten we investeren in openbaar vervoer. Bijvoorbeeld met tramverbindingen naar
22 plekken waar veel mensen heen reizen, zoals de Zernike Campus en de ziekenhuizen. Nieuwe wijken, zoals
23 de Suikerzijde, De Held en Stadshavens, krijgen vanaf het begin goede OV-verbindingen.

24 Ook de trein krijgt een grotere rol in het stadsvervoer. Met het nieuwe hoofdstation, het toekomstige station
25 Groningen Suikerzijde en het door PRO gewenste station bij de Friesestraatweg, kan er makkelijk met de trein
26 binnen de stad worden gereisd.

27 • ...openbaar vervoer dat betrouwbaar is en vaak rijdt.

28 Op het spoor en belangrijke buslijnen (het basisnet) rijden tussen de vroege ochtend en het begin van de nacht
29 elk half uur een bus of trein en als dat nodig is nog vaker. Tijdens de ochtend- en avondspits gaat de bus
30 tenminste elke 15 minuten. We willen dat samen met wegbeheerders wordt gekeken hoe de doorstroming van
31 de bus kan worden verbeterd.

32 • ...meer nachtbussen en nachttreinen.

33 We willen meer reisoptyes voor nachtwerkers en mensen die uitgaan. Daarbij blijft de (sociale) veiligheid van
34 medewerkers en reizigers altijd vooropstaan.

35 • ...de hubtaxi.

36 De hubtaxi is er voor mensen die lastig bij een bushalte of treinstation kunnen komen. Voor een voordelige prijs
37 rijdt de hubtaxi tussen het (huis)adres en een van de 55 OV-hubs. Dit zijn overstapplaatsen voor trein en bus
38 verspreid over heel Groningen en Drenthe. We zetten erop in dat de hubtaxi voor iedereen betaalbaar blijft.

39 • ...de Nedersaksenlijn.

40 Wij zijn groot voorstander van de Nedersaksenlijn en willen zo snel mogelijk beginnen met de aanleg hiervan.
41 Dit zorgt namelijk voor betere bereikbaarheid en kortere reistijden van en naar Zuidoost-Groningen. Er moeten
42 in elk geval stations komen in Ter Apel en Stadskanaal. Rondom nieuwe stations zien we volop kansen voor
43 onderwijs, woningbouw en werkgelegenheid.

1 • ...de Lelylijn en Wunderline.

2 De Lelylijn naar Amsterdam en de Wunderline naar Bremen zijn nodig voor onze bereikbaarheid, meer gelijke
3 kansen en een sterkere economie. Betere verbindingen met de Randstad en Duitsland brengen de rest van
4 Nederland en Europa dichterbij. Dat geeft jongeren, werkenden en bedrijven meer mogelijkheden doordat het
5 noorden beter verbonden raakt met hogescholen, universiteiten en (inter)nationale werkgelegenheid.

6 • ...betere verbindingen met de Randstad en verder.

7 We willen dat bestaande treinverbindingen richting Zwolle en de Randstad binnen afzienbare tijd worden
8 verbeterd. Daarvoor moet de flessenhals bij Meppel worden aangepakt. Zo kunnen verstoringen worden
9 verminderd en kan de trein naar het noorden sneller rijden. Ook willen we ons ervoor inzetten dat de Eurocity
10 Direct tussen Brussel en Lelystad doorrijdt naar Groningen. Dit biedt aan de ene kant een snelle verbinding met
11 Londen en Parijs en aan de andere kant via de Wunderline met Bremen, Hamburg en Kopenhagen. Zo wordt
12 niet alleen het Noorden maar ook de Randstad beter ontsloten ten opzichte van de Noordwest-Europese
13 metropoolregio's.

14 • ... OV-hubs.

15 Wij maken van OV-hubs fijne en veilige overstapplaatsen, met goede fietsenstallingen, laadpalen voor fiets en
16 auto, deelvervoer, duidelijke informatie en een fijne plek om te wachten. OV-hubs langs de Nedersaksenlijn en
17 Wunderline, zoals de stations Hoogezand-Sappemeer, Zuidbroek, Veendam en Winschoten, krijgen meer
18 voorzieningen. Station Hoogezand-Sappemeer en station Zuidbroek worden beter aangesloten op de bus.

19 • ...een alles-in-één app en betaalsysteem.

20 Reizigers moeten hun hele reis soepel kunnen regelen in één app, van bus en trein, tot buurtvervoer, hubtaxi,
21 deelfiets en deelauto. Een systeem dat de reiziger ontzorgt en bij verstoringen automatisch een alternatief
22 regelt. We willen dat reizigers op zoveel mogelijk plekken met OVpay kunnen betalen.

23 • ...elektrificatie.

24 De elektrificatie van het spoor heeft voor PRO een hoge prioriteit. Nu rijden de treinen van Arriva nog op diesel
25 en dat is niet groen. We willen in elk geval dat de Nedersaksenlijn en Wunderline een elektrische bovenleiding
26 gaan krijgen. Op plekken waar voorlopig geen bovenleiding komt is de batterijtrein een duurzaam alternatief. In
27 2030 rijden alle bussen in Groningen op groene stroom. We blijven werken aan goede laadinfrastructuur voor
28 bussen en bushokjes met groene daken.

29 • ...betaalbaarheid.

30 PRO vindt dat het openbaar vervoer voor iedereen betaalbaar moet zijn. Daarom willen we de Meedoen Pas
31 invoeren, een gratis OV-abonnement voor mensen met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm. Met deze
32 pas kunnen zij gratis reizen in het weekend en doordeweeks tijdens de daluren met de bussen Qbuzz in
33 Groningen en Drenthe en de treinen van Arriva in Groningen en Friesland. In de gemeenten Het Hogeland en
34 Eemsdelta bestaat de Meedoen Pas al een paar jaar. Daarnaast blijven we ons hard inzetten voor goedkope
35 OV-abonnementen in heel Nederland.

36 • ...kortingen voor reizigers.

37 In Groningen reizen jonge kinderen al jaren gratis met de bus. Het is goed dat deze regeling vanaf 2027 is
38 uitgebreid. Kinderen tot en met 11 jaar kunnen dan gratis reizen met al het openbaar vervoer in Nederland. We
39 geven prioriteit aan kortingen voor reizigers met een laag inkomen, zodat het openbaar vervoer voor alle
40 reizigers betaalbaar is.

41 • ...toegankelijkheid.

42 Het openbaar vervoer moet voor iedereen toegankelijk zijn. PRO wil maatregelen die reizen makkelijker maken
43 voor ouderen en mensen met een beperking. Dit begint bij (sociaal) veilige haltes, met de juiste hoogte en
44 breedte voor een toegankelijke in- en uitstap. Ook moeten de haltes langs provinciale wegen goed bereikbaar
45 zijn: zowel te voet als met de fiets. We moedigen de gemeenten aan hetzelfde te doen. Voorzieningen zoals
46 liften en rolstoelplanken werken goed en zijn beschikbaar wanneer dat nodig is. Reisinformatie is overal

1 duidelijk, zichtbaar en hoorbaar. Chauffeurs en ander personeel moeten weten welke hulp zij kunnen bieden
2 aan reizigers met een beperking. Ook willen we meer openbare toiletten op stations en ov-hubs.

3 • **...een provinciaal vervoersbedrijf.**

4 PRO vindt dat bereikbaarheid een recht is en het openbaar vervoer een publieke dienst waar iedereen gebruik
5 van moet kunnen maken. De provincie moet zelf bepalen waar het openbaar vervoer rijdt en wat er met de
6 opbrengsten gebeurt. Commerciële bedrijven horen niet vanzelfsprekend thuis in het openbaar vervoer.
7 Materieel willen we zoveel mogelijk in publieke handen brengen. We onderzoeken de kosten en de voor- en
8 nadelen van een eigen provinciaal vervoersbedrijf in Groningen.

9 • **...goede arbeidsvoorwaarden.**

10 PRO wil dat goed werkgeverschap een voorwaarde is voor alle vervoerders in onze provincie. Het welzijn van
11 chauffeurs en andere medewerkers moet altijd voorop staan bij besluiten over dienstregelingen, roosters,
12 materieel en onderhoud. De veiligheid van medewerkers tijdens hun werk moet beter worden beschermd,
13 onder andere door de inzet van meer boa's.

14 **Wegen. Wij zetten ons in voor:**

15 • **...veilige en groene wegen.**

16 PRO gelooft niet dat meer asfalt een oplossing is voor files en groen vervoer. We kijken daarom altijd naar het
17 hele plaatje: verkeersveiligheid, fiets, bus, natuur en leefbaarheid in dorpen en steden. We maken wegen en
18 bruggen klimaatbestendig en gebruiken duurzame materialen bij aanleg en onderhoud. Bermen maken we
19 groen en bloemrijk. We zijn zeer terughoudend met nieuwe plannen voor de verdubbeling van rijstroken voor
20 auto's.

21 • **...verkeersveiligheid.**

22 Elk verkeersslachtoffer is er één te veel. Daarom kiezen we voor slimme maatregelen die het gedrag van
23 verkeersdeelnemers en de verkeersveiligheid verbeteren zoals middenbermen, bermverharding en
24 rammelstroken en verlichting. Waar het nodig is, verlagen we de maximumsnelheid op provinciale wegen.

25 • **...groen (deel)vervoer.**

26 We stimuleren elektrische deelauto's en meer laadpunten. Vooral in het ommeland kan de provincie hierbij een
27 grotere rol spelen. Bijvoorbeeld door samen met gemeenten, bedrijven en inwoners netwerken van deelauto's
28 op te zetten. Daarnaast willen we goederen slimmer vervoeren, bijvoorbeeld via hubs. Om ervoor te zorgen dat
29 er minder bestelbusjes door woonwijken rijden.

30 • **...een vernieuwde Ring West en Friesestraatweg.**

31 Langs de westkant van de stad worden de komende jaren veel nieuwe huizen gebouwd. Om ook in de
32 toekomst het noordelijk Westerkwartier, het Hogeland en de westflank van Stad goed bereikbaar te houden, is
33 het nodig om de Ring West (N370) en Friesestraatweg (N355) grondig te verbouwen.

34 De Ring West vormt nu nog een harde grens tussen de stadswijken Vinkhuizen, Reitdiepswaard en Paddepoel.
35 PRO wil daarom dat het noordelijke deel van de Ring West verdiept wordt aangelegd. Op termijn moeten alle
36 verkeerslichten op de ringweg verdwijnen.

37 Om het verkeer op N355 beter te laten doorstromen, komen er aparte busbanen tussen Groningen en
38 Nieuwklap. Deze trekken we uiteindelijk door tot aan Zuidhorn.

1 **Scheepvaart. Wij zetten ons in voor:**

2 • ...de veerboot naar Noorwegen.

3 Wij willen dat er weer een internationale veerdienst komt van de Eemshaven naar Noorwegen. Dit bespaart de
4 reiziger en het goederenvervoer lange omwegen over de weg via Duitsland en Denemarken. We hebben
5 lessen geleerd van de vorige veerdienst: de overheid moet zorgen voor een goede kade en niet de rederij.
6 Rederijen die vanuit onze provincie willen varen komen met een goed en duurzaam plan en ook dragen deze
7 zelf het ondernemersrisico.

8 • ...bruggen.

9 Kapotte bruggen moeten door Rijkswaterstaat zo snel mogelijk worden gerepareerd. Fietzers en voetgangers
10 gaan voor ons voorop. Daarom zijn er tijdelijke voorzieningen nodig om aan de andere kant van het water te
11 komen.

12 **Luchtvaart. Wij zetten ons in voor:**

13 • ...snelle treinverbindingen in plaats van investeringen in Airport Eelde.

14 PRO ziet geen toekomst voor de burgerluchtvaart op Groningen Airport Eelde. We houden ons aan de
15 afspraken over de kosten voor beveiliging, onderhoud en brandweer (NEDAB-kosten). Maar de provincie moet
16 niet bijspringen als de luchthaven geld tekort komt. Een dure luchthaven die weinig opbrengt voor de
17 bereikbaarheid van Groningers moet worden betaald door de Schiphol Group. Onze prioriteit is een snelle
18 treinverbinding met de Randstad en Bremen.

1 7. Diverdoatsie

2 Groningen kent een rijk en divers cultureel leven. We zitten vol met ‘diverdoatsie’, zoals we
3 dat in het Gronings noemen. Groningen zit vol verhalen, muziek, sport, taal, architectuur en
4 plekken om elkaar te ontmoeten en te creëren. Kunst en cultuur zorgen voor saamhorigheid,
5 troost, creativiteit, inspiratie en verbeeldingskracht. Het gaat over wie we zijn, over onze
6 drijfveren en dromen. Met verbeelding kan iedereen zijn gedroomde toekomst realiseren. Zo
7 worden we weer verliefd op de toekomst.

8 Juist in dorpen en wijken waar voorzieningen verdwijnen zijn culturele instellingen,
9 sportverenigingen en de bibliotheek vaak de plekken die mensen bij elkaar houden. Een
10 toneelstuk dat voor je ogen tot leven komt, een feestje in het park waar iedereen met volle
11 borst meezingt met Kraantje Pappie, de ervaring van in een harmonieorkest spelen. Het zijn
12 waardevolle momenten die mensen samenbrengen. Voor kinderen en jongeren is het
13 bovendien een kans om talent te ontdekken en zelfvertrouwen op te bouwen. Want talent is
14 overal, maar de mogelijkheden zijn er niet altijd.

15 Het is duidelijk dat de Groningse identiteit zit in de mensen. Zijn wie je wilt zijn, artistieke
16 vrijheid en vrijheid van meningsuiting zijn fundamenteën van een gezonde samenleving. Maar
17 jezelf zijn en kansen krijgen is niet vanzelfsprekend. Wij staan voor een samenleving die
18 ieder mens omarmt, ongeacht je identiteit, achtergrond of waar jij vandaan komt. Iedereen
19 moet kunnen meedoen. Gelijkwaardigheid is ons uitgangspunt. Dat betekent dat we onze
20 blinde vlekken onder ogen moeten komen, en soms extra moeten investeren in hen die niet
21 worden geaccepteerd in de samenleving. Inclusiviteit en diversiteit gaan bij ons verder dan
22 symboolpolitiek: wij luisteren en maken keuzes. Dat doen we niet voor hen, maar met hén.

23 **Waar PRO voor kiest**

24 Wij kiezen voor een Groningen waar cultuur, onderwijs en sport van iedereen is, niet alleen
25 van de rijken of mensen die in de stad wonen. Diversiteit is voor ons geen loze kreet, maar
26 de basis dat iedereen erbij hoort en diens verhaal mag vertellen. Wij koesteren het Gronings
27 en ons erfgoed, en makers verdienen een eerlijke beloning. Dit doen we terwijl we ook
28 ruimte maken voor vrijwilligers, nieuwe makers, nieuwe inwoners en nieuwe vormen van
29 cultuur.

30 We maken onder andere gebruik van de Nij Begun gelden, het geld dat is vrijgekomen voor
31 de herstelmaatregelen voor Groningen en Noord-Drenthe, om structureel te investeren in
32 onze culturele voorzieningen. Daarmee maken we kunst en cultuur, sport en diversiteit
33 onderdeel van het politieke debat in onze provincie.

1 **Kunst en cultuur. Wij zetten ons in voor:**

2 • ... meer aandacht voor het cultuuraanbod in Ommeland.

3 De culturele infrastructuur in de hele provincie moet een eerlijkere verdeling zijn van geld voor cultuur. Geld en
4 aandacht moeten in het bijzonder uitgaan naar het aanjagen en ondersteunen van een divers cultuuraanbod in
5 de dorpen en kleine steden.

6 • ...langjarige zekerheid.

7 Door structureel te investeren zorgen we voor de toekomst van ons culturele stelsel. Door een cyclus van acht
8 jaar te hanteren halen we administratieve lasten weg.

9 • ...ondersteuning van culturele coöperaties.

10 Zo investeren we indirect in kennis en ondersteuning en daarmee de toekomst van onze (kleine) instellingen.

11 • ...het gebruik van kunst en cultuur in andere beleidsterreinen.

12 We stimuleren de samenwerking tussen de culturele sector en andere sectoren, waarbij gelijkwaardige
13 samenwerking het uitgangspunt is. Denk bijvoorbeeld aan de zorg of de energietransitie.

14 • ...structurele versterking van kunst- en cultuuronderwijs, specifiek binnen mbo's en in de verlengde 15 schooldag.

16 Momenteel is er nog weinig ruimte voor cultuuronderwijs binnen mbo's. Dit terwijl leeftijdsgenoten die nog op
17 de middelbare school zitten dit wel krijgen. Door binnen de verlengde schooldag dit onderwijs in te zetten,
18 maken we de concrete stap tussen binnen- en buitenschools onderwijs.

19 • ...talentontwikkeling van nieuwe makers.

20 We verlagen subsidiedrempels voor nieuw talent. We zetten ons in voor aansluiting tussen onderwijs en
21 arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector.

22 • ...een gratis Bevrijdingsfestival.

23 Het Bevrijdingsfestival moet een feest van de vrijheid zijn voor iedereen. Daarom vinden we het belangrijk dat
24 het festival gratis toegankelijk moet blijven zijn. Hier hebben we ons succesvol voor ingezet, het festival is
25 gelukkig weer gratis! Wanneer nodig maken we hier extra geld voor beschikbaar.

26 • ...vervolgonderzoek naar Groningen als Culturele Hoofdstad.

27 We zetten in op stevige samenwerking tussen Stad en Ommeland.

28 • ...eerlijke betaling en gelijkwaardigheid.

29 Daarom willen wij dat de provincie Fair Practice Code, Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit en
30 Inclusie onderschrijft. We blijven geld vrijmaken om dit te realiseren.

31 • ...het weghalen van financiële drempels voor kinderen en volwassenen.

32 We ondersteunen het Jeugdfonds en Volwassenenfonds Cultuur en Sport en de Stichting Leergeld.

33 • ...het behoud van bibliotheken en dorpshuizen.

34 We steunen gemeenten middels programma's. We zetten in op deze plekken als laagdrempelig voor lezen,
35 leren, ontmoeten en digitale hulp en overheidszaken. We helpen gemeenten bij de transitie van bibliotheken
36 naar brede en toegankelijke culturele organisaties.

37 • ...een stevige positie van regionale media in onze samenleving en de vrijheid van de pers.

38 Lokale media kunnen de leefwereld van mensen vergroten en kan een functie spelen bij leesvaardigheid. We
39 zetten Nij Begun geld in om de positie van onze journalistiek binnen de samenleving te versterken, zodat zij
40 dichtbij de mensen komen. Ook ondersteunen we vrije en onafhankelijke journalistiek. Journalisten moeten
41 veilig hun werk kunnen doen. Wij staan voor het recht op informatie en toegang tot politieke gelegenheden.

1 • ...onderzoek naar mogelijkheden van een gratis bibliotheeklidmaatschap voor inwoners met een
2 kleine beurs.

3 Een boek lezen mag nooit luxe zijn, daarom willen we een gratis bibliotheeklidmaatschap voor de mensen die
4 het niet kunnen betalen. Op deze manier willen we lezen stimuleren.

5 • ...het beschikbaar maken van geld om alle buurthuizen/gemeenschapshuizen een abonnement te
6 geven op een regionale/provinciale krant.

7 Dit doen we in strijd tegen nepnieuws en zodat iedereen de krant kan lezen. Jezelf informeren is geen privilege,
8 maar een recht.

9 Erfgoed. Wij zetten ons in voor:

10 • ...de benoeming van de Veenkoloniën en Middag-Humsterland als UNESCO Werelderfgoed.

11 Wij ondersteunen initiatieven van onderop voor erkenning van deze landschappen.

12 • ...de bescherming van veengebieden, wierden, dijken, houtsingels en andere karakteristieke
13 landschapselementen.

14 Wanneer natuur onder druk staat, beschermen wij ons natuurlijk erfgoed.

15 • ...de bescherming van de Groningse taal en verhalen.

16 Projecten die zich richten op het uitdragen van ons immateriële erfgoed steunen wij.

17 • ...kwalitatief goede erfgoed- en museale instellingen.

18 We gaan in gesprek met gemeenten, netwerken en instellingen zelf om gezonde instellingen mogelijk te

19 maken. We stimuleren het samengaan van instellingen als hiermee bestaanszekerheid wordt verzekerd.

20 • ...klimaatadaptatie en herstel van erfgoed.

21 Historische dorpsgezichten zijn van cultureel belang, maar staan onder druk door de gevolgen van de

22 aardbevingen. We vinden dat hier aandacht voor moet zijn, want onze gebouwen dragen namelijk bij aan de

23 identiteit van onze omgeving. Herstel doen we niet alleen met middelen, maar ook door mogelijkheden en

24 ruimte te geven voor vakmanschap en onderwijs.

25 • ... het benutten van erfgoed voor maatschappelijke en culturele doelen.

26 Waar mogelijk geven we ons erfgoed een nieuwe functie.

27 • ...het centraal stellen van de mens binnen het erfgoedbeleid.

28 We betrekken mensen en inwoners actief bij hun erfgoed. We gebruiken de kaders binnen Het Verdrag van

29 Faro die de mens en hun relatie tot erfgoed centraal stellen.

30 • ...investeringen in een open-source digitale infrastructuur voor erfgoed.

31 We staan achter de standaarden van Netwerk Digitaal Erfgoed en zetten in op een sterke digitale infrastructuur

32 die door kennis en expertise vanuit verschillende velden vorm krijgt. We zetten in op samenwerking in breed

33 Nederlands en Europees verband.

34 • ...gemeenschapsgeschiedenis als onderdeel van erfgoedbeleid.

35 We ondersteunen herdenkingen en vieringen van onze lokale geschiedenis, denk bijvoorbeeld aan Bommen

36 Berend, het ontstaan van de Graanrepubliek of de Veenkoloniën.

1 **Bewegen en sport. Wij zetten ons in voor:**

2 • ...het versterken van sportverenigingen.

3 Sportverenigingen zijn ontzettend belangrijk: ze dragen bij aan de verbinding tussen mensen en een gezonde
4 samenleving. We vinden het belangrijk dat iedereen kan sporten. Dit doen we in samenwerking met Huis van
5 de Sport. We houden oog voor het dalende aantal vrijwilligers en dragen bij aan oplossingen. Want zonder
6 vrijwilligers, draait een vereniging niet.

7 • ...het structureel meenemen van beweging in het inrichten van onze leefomgeving binnen preventie- 8 en gezondheidsbeleid.

9 We ontwikkelen een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen. We monitoren en handhaven, zodat de Groningse
10 natuur beschermd blijft en recreatie en bewegen veilig gebeuren.

11 • ...klimaatadaptieve sport- en beweegruimtes en schoolpleinen.

12 We zorgen dat onze beweegruimtes en sportverenigingen duurzaam zijn en bijdragen aan vergroening,
13 schaduw en wateropvang.

14 • ...het koppelen van topsport en sportevenementen aan bredere maatschappelijke vragen.

15 We zijn trots op onze topsporters en topsport. Ze dragen bij aan de zichtbaarheid van Groningen en verbinden
16 mensen met elkaar. We waarderen de bijdragen van topsport aan maatschappelijke initiatieven. Zo wordt sport
17 nog breder in onze samenleving ingezet.

18 **Jongeren. Wij zetten ons in voor:**

19 • ...meer ruimte voor jongeren om zelf programma's, evenementen en ontmoetingsplekken te 20 organiseren.

21 We steunen organisaties die zich inzetten voor jongeren en geven jongeren de kennis, middelen en vertrouwen
22 om zelf dingen te organiseren.

23 • ...een stem voor jongeren.

24 De jeugd heeft de toekomst, maar kan er nog onvoldoende over meepraten. Wij geven zwaarwegend belang
25 aan de stem van jongeren in ons participatiebeleid. We versterken de positie van de jongerenadviesraad. Voor
26 provinciale referenda gaat de stemleeftijd naar 16 jaar.

27 • ...een kinder-Staten en een kinder-Commissaris van de Koning.

28 We versterken de positie van jongeren en laten hun vroegtijdig kennismaken met democratie op provinciaal
29 niveau. Een kinder-Staten en kinder-Commissaris zijn kinderen die zich voor één jaar inzetten voor de plannen
30 voor de jeugd in de provincie en aanwezig zijn bij speciale openingen, vieringen of herdenkingen.

31 • ...behoud van het programma jongerenparticipatie.

32 De mogelijkheden voor dit extracurriculaire onderwijs brengen we breed onder de aandacht.

33 **Diversiteit en inclusie. Wij zetten ons in voor:**

34 • ...een actieplan tegen racisme en discriminatie.

35 In samenwerking met gemeenten stellen we een provinciaal actieplan op tegen racisme en discriminatie. Dit
36 doen we samen met organisaties, gemeenschappen, wetenschappers en ervaringsdeskundigen.

37 • ...gericht antidiscriminatie- en antiracismebeleid.

38 In samenwerking met Meldpunt Discriminatie en Racisme passen we beleid aan passend bij de uitkomst van
39 monitoring.

1 • ...onze regenboogprovincie.

2 We zijn trots dat we een regenboogprovincie zijn en zullen dit actief blijven uitdragen. Pride en al haar
3 evenementen ondersteunen en vieren we.

4 • ...een inclusieve openbare ruimte en sociale veiligheid voor iedereen.

5 In onze beleidskeuzes hebben we aandacht voor de ervaring van groepen die vaak ondervertegenwoordigd
6 zijn bij het maken van beleid. We hebben daarom extra aandacht voor bijvoorbeeld vrouwen, neuro-divergente
7 personen, en mensen met een beperking. Onder meer in het openbaar vervoer en de publieke leefomgeving.

8 • ...meer openbare toiletten.

9 Openbare toiletten zijn voor ons essentieel: het geeft mensen de vrijheid om volledig deel te nemen aan de
10 openbare ruimte, zonder problemen. Goede openbare toiletten zijn een groot goed voor ouderen, zwangere
11 mensen en mensen met een beperking. We zorgen voor duidelijke informatie waar deze toiletten zijn.

12 • ...ouderen met diverse culturele achtergronden in onze voorzieningen.

13 Groningen vergrijst. Het is daarbij extra belangrijk om oog te houden voor diversiteit aan talen, sociale klassen
14 en culturen in onze voorzieningen voor ouderen. Zo voelt iedereen zich veilig en gezien. We kijken samen met
15 regionale instellingen hoe we zo inclusief mogelijke zorg kunnen bieden.

16 • ...externe partners als mede-subsidieverstrekker voor LHBTIQ+ initiatieven en evenementen.

17 Actieve organisaties weten de mensen te vinden en zij weten wat de diverse gemeenschappen nodig hebben.
18 We stellen geld beschikbaar voor eenmalige, kleinere initiatieven die vanuit de gemeenschap komen, zonder
19 administratieve lasten.

20 • ...partnerschappen met organisaties die zich inzetten tegen intieme terreur.

21 In Stad zijn er al stevige netwerken voor slachtoffers van intieme terreur. Maar niet alleen slachtoffers uit de
22 Stad melden zich daar, ook mensen uit het Ommeland. Door bij te dragen als partner, versterken we de
23 regionale functie van welzijnsorganisaties.

**24 • ... formele excuses vanuit de provincie voor ons slavernijverleden. Daarnaast willen we een
25 onderzoek naar de betrokkenheid en de doorwerking van het slavernijverleden.**

26 Alleen door het verleden onder ogen te komen, weten we wat het effect daarvan is op de dag van vandaag.
27 Onderzoek en het schrijven van een herstelplan doen we samen met nakomelingen, gemeenschappen en
28 betrokken organisaties. We sluiten ons aan bij initiatieven, zoals in Stad, die dit verleden herdenken en Ket
29 Koti vieren. We doen zelf onderzoek naar erfgoed dat mogelijk oneerlijk in ons bezit is gekomen.

1 8. Grunnen: veur elkenain

2 Samen maken we Groningen. Wat goed is voor de samenleving als geheel, is niet meteen
3 hetzelfde als het belang van één persoon, bedrijf, dorp of groep. We zoeken naar
4 oplossingen die niet alleen voor de luidste of machtigste partij gunstig zijn, maar op langere
5 termijn voor iedereen eerlijk en houdbaar zijn. We willen recht doen aan iedere Groninger.

6 Jaren van neoliberale rechtse politiek hebben ervoor gezorgd dat mensen vervreemd zijn
7 geraakt van hun gemeenschap. De wereld is individualistischer geworden, we worden
8 gedreven door winstbejag en zijn elkaar als concurrenten gaan zien. Mensen worden gezien
9 als klanten die moeten consumeren, niet langer als burgers die rechten en plichten hebben.
10 Tegelijk zien we verharding, intimidatie en georganiseerde criminaliteit die onze samenleving
11 onder druk zetten. Een weerbare provincie is daarom niet alleen streng waar dat nodig is,
12 maar is ook bereikbaar, eerlijk en menselijk.

13 Alle Groningers zijn medevormgevers van de samenleving. Democratie begint dichtbij. Dit
14 betekent vertrouwen in elkaar tonen en duidelijk tegen elkaar zijn. Niet iedereen is het met
15 elkaar eens, dus is het belangrijk om naar elkaar te luisteren. We willen daadwerkelijk
16 betrokkenheid tonen bij de leefwereld van mensen, om ze het gevoel te geven dat ze
17 gehoord worden. Dit is een constant proces, waarbij extra inspanning geleverd wordt om
18 mensen en groepen te horen die we nu nog niet genoeg bereiken.

19 Het betekent ook andere keuzes maken. Wanneer mensen het gevoel hebben dat besluiten
20 al vaststaan, dat formuleren onbegrijpelijk zijn of dat de overheid alleen langskomt bij
21 problemen, groeit afstand en wantrouwen. Burgers moeten niet langer het gevoel hebben
22 dat ze op afstand staan. Daarom worden ze actief betrokken bij de samenleving. Als partij
23 organiseren we draagvlak en maatschappelijke verantwoording voor onze keuzes. Dit doen
24 we door mensen de mogelijkheid te geven mee te beslissen. Bij besluitvorming geven we
25 inwoners een duidelijke stem over de toekomst van Groningen. Daarnaast zorgen we dat
26 belangrijke voorzieningen weer in collectieve handen komen. Zodat niet de markt ons leven
27 bepaalt, maar juist wij zelf.

28 **Waar PRO voor kiest**

29 Wij kiezen voor bestuur van onderop. De democratie is niet alleen van 'de politiek', het is iets
30 van ons allemaal. We kiezen voor participatie waar mensen meedoen en de mogelijkheid
31 hebben direct mee te beslissen. Daarbij willen we alle Groningers bereiken en dicht bij de
32 mensen staan. Iedereen moet mee kunnen doen. Ook mensen die digitaal minder vaardig
33 zijn, een taalachterstand hebben of die weinig vertrouwen in de politiek hebben.

1 We zetten in op publieke regie. Het eigenaarschap van onze toekomst komt weer in handen
 2 van de samenleving. Dit betekent dat we zelf verantwoordelijkheid willen nemen voor
 3 onmisbare voorzieningen, zoals energie en openbaar vervoer. Als overheid krijgen we grip
 4 op belangrijke ruimtelijke keuzes. Grote vraagstukken pakken we samen op: voor
 5 Groningers, door Groningers, met Groningers.

6 Wij staan voor een open democratie, voor menselijke opvang van vluchtelingen en voor een
 7 overheid die inwoners en hun rechten beschermt. We verdedigen onze democratische
 8 rechtsstaat tegen invloeden die haar schade aan willen doen. Het belangrijkste daarbij is dat
 9 inwoners weer vertrouwen hebben in de overheid en in elkaar. Samen staan we het sterkst.

10 **Besturen van onderop. Wij zetten ons in voor:**

11 • **...coöperatieve dorps- en wijkraden.**

12 Wij bouwen samen met gemeenten aan sterke dorps- en wijknetwerken, coöperatieve dorpsraden en lokale
 13 initiatieven die structureel kunnen meepraten en meedoen.

14 • **...nieuwe vormen van directe democratie.**

15 Wij geven onze inwoners meer eigenaarschap over de democratie door ze de mogelijkheid te geven mee te
 16 beslissen. We experimenteren met burgerberaden, het uitdaagrecht en andere vormen van directe
 17 zeggenschap.

18 • **...toegankelijke digitale participatie.**

19 Om onze democratie en participatie breed toegankelijk te maken, worden digitale middelen actief ingezet om
 20 meer mensen te betrekken. Digitale participatie en inspraak is altijd mogelijk naast fysieke bijeenkomsten.

21 • **...het serieus nemen van inwoners.**

22 We zien participatie bij beleid als waardevol, niet iets dat afgevinkt moet worden. Wij betrekken inwoners vroeg
 23 bij plannen die hun omgeving raken en maken vooraf duidelijk waar zij wel en niet over kunnen meebeslissen.
 24 We dragen actief uit dat we de mening van burgers serieus nemen. Ook als mensen het met ons oneens zijn,
 25 tonen we betrokkenheid.

26 • **...transparante participatie.**

27 Bij plannen van overheden en andere initiatiefnemers moeten inwoners goed worden gehoord. We zorgen dat
 28 duidelijk is wie betrokken zijn, wat inwoners hebben ingebracht en wat daarmee is gedaan. Het verloop en de
 29 uitkomst van de participatie worden vastgelegd en zijn openbaar.

30 • **...gebiedsgerichte participatie.**

31 Mensen zijn experts over hun eigen omgeving. We kijken hoe we participatie gebiedsgericht kunnen inrichten,
 32 zodat we een compleet beeld krijgen van wat bij mensen in de buurt speelt en wat ze ervan vinden.

33 • **...de gemeenschap.**

34 Sommige inwoners kunnen zich verenigen in belangengroepen, maar dit geldt niet voor iedereen. We willen de
 35 mening van alle Groningers horen. We zoeken actief contact met inwoners en gemeenschappen die we nu niet
 36 bereiken.

37 • **...heldere communicatie.**

38 We willen dat mensen de overheid kunnen begrijpen. Daarom communiceren we altijd eerlijk en in duidelijke,
 39 toegankelijke taal. Zo weten Groningers waar ze aan toe zijn. We nemen communicatiemedewerkers vanuit
 40 verschillende gemeenschappen aan, zodat inwoners makkelijker binding voelen.

1 • **...huizen van de democratie.**

2 We zien bibliotheken als cruciaal onderdeel van een gezonde democratie. We onderzoeken of bibliotheken
3 inwoners kunnen ondersteunen bij overheidszaken, en als ontmoetingsplek kunnen dienen als 'huis van de
4 democratie'.

5 **Voor Groningers, door Groningers, met Groningers. Wij zetten ons in voor:**

6 • **...publieke regie.**

7 Het belang van inwoners weegt zwaarder dan winst voor aandeelhouders. Wij houden publieke voorzieningen
8 zo veel mogelijk publiek of onder publieke regie. Dat geldt in het bijzonder voor noodzakelijke voorzieningen,
9 zoals openbaar vervoer, elektriciteit en warmte. Wij onderzoeken of we via provinciale bedrijven deze diensten
10 als overheid zelf kunnen verzorgen.

11 • **...grondpolitiek.**

12 Als overheid willen wij bij de verdeling van schaarse ruimte een actieve rol spelen. Wij verkennen een Gronings
13 grondbedrijf dat grond kan aankopen, ruilen en beheren voor woningbouw, natuur, water, een
14 toekomstbestendige landbouw en de energietransitie.

15 • **...publiek en maatschappelijk eigenaarschap.**

16 Regie houdt je het beste door controle te hebben. Daarom onderzoeken we of we belangrijke maatschappelijke
17 voorzieningen als overheid zelf op kunnen pakken (via een overheidsbedrijf) of om het in de handen van
18 inwoners zelf te leggen (bijvoorbeeld via coöperaties). Zo houden inwoners grip op wat echt onmisbaar is.

19 • **...het stimuleren van grote transities.**

20 Voor grote transities richten we revolverende fondsen op om organisaties en inwoners te ondersteunen en
21 stimuleren. Het Fonds Nieuwe Doen, bedoeld om via rentevrije leningen leefbaarheid en duurzaamheid te
22 verbeteren, dient als prachtig voorbeeld en wordt vernieuwd.

23 **Een weerbare democratie. Wij zetten ons in voor:**

24 • **...openheid over lobbyen.**

25 Wij voeren een openbaar lobbyregister in voor bestuurders en ambtelijke top. Inwoners hebben recht om te
26 weten wie invloed probeert uit te oefenen op grote provinciale besluiten.

27 • **...een toegankelijke overheid.**

28 Wij maken provinciale informatie beschikbaar in begrijpelijke taal, toegankelijke digitale vormen en waar nodig
29 met ondersteuning voor mensen die doof, slechtziend, laaggeletterd of digitaal minder vaardig zijn.

30 • **...een weerbare samenleving.**

31 Wij staan op tegen ondermijning: het vermengen van de criminele onderwereld met de samenleving. We
32 ondersteunen de gezamenlijke gemeentelijke aanpak. Daarnaast zetten we ons in om de voedingsbodem van
33 wantrouwen en armoede in de Groninger samenleving tegen te gaan. Veiligheid vraagt om sociale vooruitgang.

34 • **...een weerbare overheid.**

35 In een democratie moet je in vrijheid en veiligheid je werk kunnen doen. Dit is niet onderhandelbaar. Wij
36 beschermen volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren tegen bedreiging, intimidatie en geweld.

37 • **...het aanbesteden met waarden.**

38 We kijken kritisch naar partijen waar we publiek geld aan uitgeven. We gaan als provincie geen contracten aan
39 met bedrijven die bijdragen aan de schending van (internationaal) recht of het ondermijnen van de democratie.

1 **Menswaardige opvang. Wij zetten ons in voor:**

2 • **...menswaardige opvang.**

3 Mensen die vluchten voor oorlog en geweld zijn welkom in Groningen. Ter Apel mag nooit meer symbool staan
4 voor mensen die buiten moeten slapen. Wij laten de provincie ingrijpen wanneer een humanitaire crisis
5 opnieuw dreigt.

6 • **...solidariteit met Ter Apel.**

7 De gemeente Westerwolde mag niet verantwoordelijk zijn voor het falen van Rijksbeleid. De leefbaarheid in Ter
8 Apel mag niet in het geding komen. We pakken als regio onze verantwoordelijkheid voor een eerlijke
9 asielopvang. We blijven het Rijk wijzen op haar taak om de Spreidingswet uit te voeren en voldoende
10 asielopvang te realiseren over het hele land.

11 • **...kleinschalige opvang en integratie.**

12 Wij kiezen voor een eerlijke en kleinschalige spreiding van opvang over gemeenten en wijken, met goede
13 begeleiding voor nieuwkomers en aandacht voor de leefbaarheid in de buurt. We wijzen gemeenten op hun
14 verantwoordelijkheid om aan hun wettelijke taakstelling voor opvang te voldoen. Ook bevorderen we de
15 doorstroom vanuit de opvang naar de samenleving.

16 • **...de mogelijkheden voor nieuwkomers om mee te doen.**

17 Wij willen dat iedereen zich hier welkom voelt. We willen stimuleren dat statushouders deel kunnen uitmaken
18 van de samenleving, bijvoorbeeld via werk, sport of culturele activiteiten. Voor LHBTIQ+-vluchtelingen willen
19 we dat er betere ondersteuning komt, zodat zij een veilige opvang en procedure kunnen hebben.

1 9. Publiek geld voor publieke waarden

2 Een progressieve partij maakt progressieve keuzes. Wij staan voor sterke publieke
3 voorzieningen die de samenleving dienen. Groningers moeten merken welke keuzes
4 gemaakt worden: een bus in hun dorp, een veilig fietspad naar school, een dokter en een
5 winkel in de buurt, een schone en groene omgeving of een eerlijke kans op een huis en een
6 baan. Mensen hebben weinig aan mooie plannen als geld op de plank blijft liggen of
7 verdampt.

8 Wij durven te dromen van een progressieve toekomst voor Groningen. Dit vertalen we naar
9 de manier waarop we financiële keuzes maken. We tonen ambitie in het behalen van zaken
10 die onze provincie groener en eerlijker maken. Daarbij hebben we oog voor Stad én
11 Ommeland, die voor verschillende uitdagingen staan. We kiezen voor zaken die het waard
12 zijn, ook wanneer zij een groot prijskaartje hebben.

13 Digitale keuzes zijn niet neutraal. We moeten altijd kunnen uitleggen en controleren waarom
14 een bepaalde keuze gemaakt wordt. Wanneer besluitvorming met behulp van algoritmes of
15 kunstmatige intelligentie (AI) gebeurt, zijn waarborgen nog belangrijker. Altijd moet duidelijk
16 zijn welk menselijk handelen tot een bepaalde uitkomst heeft geleid. Digitalisering kan ons
17 helpen, maar we mogen er niet afhankelijk van worden. Dit maakt ons kwetsbaar.

18 **Waar PRO voor kiest**

19 Wij zorgen dat provinciaal geld aantoonbaar ten goede komt aan inwoners en
20 gemeenschappen. Onze plannen zijn uitvoerbaar en zijn voorzien van een heldere financiële
21 dekking. Wij pleiten samen met andere provincies voor een sterk en eerlijk Provinciefonds,
22 zodat Groningen niet afhankelijk is van losse potjes en tijdelijke aandacht. Hierbij werken we
23 samen met de samenleving, om de krachten te bundelen.

24 Wij willen dat provincies, en vooral de gemeenten, ook op langere termijn inkomsten kunnen
25 behouden. Alleen dan kunnen we cruciale voorzieningen beschermen wanneer het Rijk
26 bezuinigt. Wij willen niet bezuinigen omdat het Rijk haar zaken niet op orde heeft.
27 Gemeenten en inwoners verdienen een provincie die begrotingsdiscipline en eerlijkheid
28 combineert. Wij bewaken een integere bestuurscultuur waarin Provinciale Staten zicht
29 houden op regionale samenwerkingen, publieke middelen en besluiten die inwoners raken.

30 Wij kiezen voor een provincie die zorgvuldig omgaat met publiek geld, zodat we niet zuinig
31 hoeven te zijn met onze ambities. Verantwoord begroten betekent ook durven investeren in
32 een goede balans over de regio wanneer dat nodig is. Geld moet niet op de plank blijven
33 liggen of opgepot worden, maar in beweging zijn voor onze inwoners. Nij Begun is extra geld
34 voor herstel en toekomst, geen excuus voor het Rijk om gewone taken minder goed te
35 financieren. Bij grote besluiten kijken we niet alleen naar de prijs, maar ook naar de
36 opbrengst voor brede welvaart: gezondheid, werk, natuur, bereikbaarheid en
37 gemeenschapskracht.

1 Progressief publiek investeren. Wij zetten ons in voor:

2 • ...een eerlijke verdeling voor Stad en Ommeland.

3 Wij maken keuzes die voor de hele provincie eerlijk zijn. We kiezen voor ongelijke investeringen voor gelijke
4 uitkomsten. We durven te investeren in nieuwe kansen voor de regio.

5 • ...kostendekkende vergunningen.

6 De kosten voor het behandelen van vergunningsaanvragen voor milieubelastende activiteiten leggen we bij de
7 aanvrager neer. We vragen een eerlijke en kostendekkende bijdrage voor de bescherming van de
8 leefomgeving.

9 • ...structurele financiering.

10 De provincie is verantwoordelijk voor veel grote opgaven. Deze vragen tijd, dus kiezen wij ervoor financiële
11 zekerheid te bieden via langetermijnfinanciering in plaats van tijdelijke potjes. We zorgen ervoor dat dit past
12 binnen de provinciale begroting.

13 • ...Nij Begun als plus voor de regio.

14 Nij Begun is bedoeld om onze regio verder te helpen. De normale basis van zorg, openbaar vervoer en
15 leefbaarheid moet door het Rijk, de provincie en de gemeenten zelf overeind worden gehouden.

16 • ...lokale voorzieningen met regionale waarde.

17 We willen gemeenten helpen bij het op peil houden van voorzieningen. Zo investeren we in een leefbare
18 provincie. We stellen een kader op om te bepalen wanneer een lokale voorziening een regionaal belang heeft.

19 • ...een eerlijke verdeling van kosten voor bereikbaarheid.

20 Bereikbaarheid is een basisbehoefte. Door de ophoging van de provinciale opcenten op de
21 motorrijtuigenbelasting willen we openbaar vervoer, bereikbaarheid en veilige infrastructuur op peil houden. We
22 zijn daar eerlijk over: extra geld moet zichtbaar terugkomen in publieke voorzieningen.

23 • ...de kracht van de samenleving.

24 Veel maatschappelijke initiatieven doen onmisbaar werk. Daarom willen wij (waar mogelijk structureel)
25 meebetalen aan belangrijke initiatieven, zoals de voedselbank, lokale natuur- en bewonersprojecten en sociale
26 hulporganisaties.

27 • ...grote projecten met maatschappelijke waarde.

28 Grote projecten zien we als investering voor de toekomst. We kijken naar maatschappelijke waarde en hoe
29 lang iets meegaat. We zijn bereid om verstandig te sparen of te lenen voor grote, toekomstvaste projecten,
30 wanneer voorwaarden als nut, risico en terugbetaling voor inwoners helder zijn.

31 • ...financiële samenwerking.

32 Voor het realiseren van onze ambities zoekt de provincie de samenwerking met externe fondsen. Met
33 financiering die beschikbaar is vanuit andere overheden en maatschappelijke organisaties kijken we hoe we
34 samen duurzame en sociale doelen kunnen behalen.

35 Eigen (provincie)huis op orde. Wij zetten ons in voor:

36 • ...de fysieke toegankelijkheid en inclusiviteit van onze (overheids)gebouwen.

37 De provincie draagt toegankelijkheid en inclusiviteit uit in woorden, maar ook in haar eigen gebouwen. We
38 zorgen ervoor dat al onze gebouwen voor iedereen toegankelijk zijn en voldoen aan het VN-Verdrag voor de
39 rechten van personen met een handicap. We kiezen voor unisextoiletten waar iedereen zich thuis voelt. Ook
40 stellen we gratis menstruatieproducten beschikbaar. Op het provinciehuis zijn kolkkamers beschikbaar.

1 • ...een diverse en inclusieve organisatie.

2 Groningen is een kleurrijke, diverse regio. Onze organisatie moet dat ook uitstralen. We zorgen voor gelijke
3 verhoudingen tussen mannen en vrouwen die bij de organisatie werken. We zorgen voor een diverse
4 organisatie, waar mensen van allerlei verschillende achtergronden vertegenwoordigd zijn. Ook organiseren we
5 trainingen over diversiteit en inclusie binnen de ambtelijke organisatie.

6 • ...eerlijke beloning voor hard werk.

7 We zijn een aantrekkelijke werkgever. We zijn er voorstander van dat facilitair personeel, zoals schoonmakers
8 en catering, onder goede voorwaarden in eigen dienst zijn. Stagiairs krijgen een eerlijke vergoeding, met gelijke
9 waardering voor mbo-, hbo- en wo-studenten. We stellen grenzen aan buitensporige beloningen bij
10 organisaties die met publiek geld werken.

11 • ...progressieve arbeidsvoorwaarden.

12 We maken ons hard voor progressieve arbeidsvoorwaarden voor ambtenaren. Zo moet het onder andere
13 mogelijk zijn om menstruatieverlof te krijgen, net als betaald bijzonder verlof voor werknemers die
14 gendertransitie ondergaan. Ook moeten ambtenaren de mogelijkheid hebben om feestdagen uit te wisselen
15 tegen dagen met voor hen belangrijke vieringen of herdenkingen. We dragen uit dat progressieve
16 arbeidsvoorwaarden onderdeel worden en blijven van provinciale CAO's. We lobbyen hiervoor actief bij het
17 IPO, de koepelorganisatie voor de provincies.

18 • ...een duurzame en eerlijke voorbeeldfunctie van de provincie.

19 Wij kopen eerlijk, duurzaam, circulair en lokaal in. Provinciale opdrachten moeten ook kansen bieden aan
20 sociale ondernemingen, lokale makers en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

21 • ...eigen kennis en kunde.

22 Wij verminderen de afhankelijkheid van dure, externe adviesbureaus door kennis en uitvoeringskracht binnen
23 de provincie op te bouwen en te behouden. We zorgen ervoor dat de beschikbare beleids- en
24 uitvoeringscapaciteit aansluit bij onze ambities.

25 • ...een overheid die voor iedereen begrijpelijk is.

26 De provincie moet voor alle Groningers te begrijpen zijn. De publieksversies van ons beleid en onze
27 communicatie worden op B1-niveau opgesteld. Bezoekers van het provinciehuis of mensen die contact met de
28 provincie opnemen worden op vriendelijke en begrijpelijke wijze geholpen.

29 Duurzaam en eerlijk digitaal. Wij zetten ons in voor:

30 • ...een moderne provincie.

31 We zetten in op een voortvarende digitalisering van de provincie. We zorgen dat onze digitale infrastructuur en
32 huishouding op orde is. We blijven investeren in nieuwe ontwikkelingen. Onze medewerkers zijn getraind om
33 digitaal vaardig te werken. Hierbij stellen we eisen aan onszelf op het gebied van duurzaamheid en verbruik.

34 • ...onafhankelijkheid van big tech.

35 We maken de provinciale organisatie onafhankelijk van digitale diensten van Amerikaanse techbedrijven en
36 stappen over naar Nederlandse en Europese alternatieven. We zetten in op systemen met open source en
37 open standaarden. Hiermee maken we onszelf minder kwetsbaar voor inmenging vanuit het buitenland en
38 grote bedrijven. We stimuleren ditzelfde gedrag bij gemeenten, samenwerkingsverbanden en partners.

39 • ...digitale waarborgen.

40 De snelheid waarmee digitalisering plaatsvindt vraagt om zorgvuldigheid om rechten te beschermen. We
41 stellen actuele regels op voor het gebruik van algoritmen, privacy, IT, en generatieve AI. Er komt een
42 onafhankelijke ethische commissie om gevraagd en ongevraagd alle toepassingen van digitalisering te
43 beoordelen op hun impact.

1 • ...mensen boven machines.

2 Generatieve AI wordt niet gebruikt bij besluitvorming, dit wordt altijd door mensen gedaan. De inzet van AI gaat
3 niet ten koste van menselijk personeel. We stellen richtlijnen op over wanneer ambtelijk gebruik van AI
4 toegestaan is, waarbij het 'nee, tenzij'-principe wordt gehanteerd. Wanneer generatieve AI wordt toegepast,
5 gebeurt dit met controleerbare open source-modellen die onder Europese regelgeving vallen.

6 • ...het beschermen van gegevens.

7 We gaan zorgvuldig met gegevens van inwoners en bedrijven om. We zorgen ervoor dat deze niet in de
8 handen van grote techbedrijven komen. Openbare gegevens en data stellen we waar mogelijk publiek
9 beschikbaar.

10 • ...toegankelijke digitale dienstverlening.

11 De provincie moet beschikbaar zijn, ook voor mensen die digitaal minder vaardig zijn. We zorgen ervoor dat al
12 onze websites, digitale diensten en openbare stukken voldoen aan normen voor toegankelijkheid. Voor digitale
13 dienstverlening is altijd een volwaardig menselijk alternatief.

14 • ...communicatie met waarden.

15 Het klimaat op openbare kanalen en sociale media is aan het verharden. We evalueren regelmatig of het
16 provinciale gebruik van sociale media voor communicatie nog opweegt tegen de nadelen, zoals het gedogen
17 van haatzaaien of het ondersteunen van grote techbedrijven.

18 • ...digitale vaardigheden.

19 Net als bij laaggeletterdheid zorgen we ervoor dat de inwoners van Groningen mee kunnen komen in de
20 digitale samenleving. We sluiten hierbij aan op bestaande maatschappelijke initiatieven van bibliotheken,
21 gemeenten en andere organisaties.

22 Samenwerken voor Groningen. Wij zetten ons in voor:

23 • ...een ambitieus en daadkrachtig provinciebestuur.

24 PRO wil na de verkiezingen deel uitmaken van de bestuurscoalitie en het college van Gedeputeerde Staten.
25 We zetten hierbij in op een bestuur dat ambitieuze keuzes wil maken voor een duurzame en eerlijke provincie
26 Groningen.

27 • ...een open en transparant provinciebestuur.

28 Wij staan voor een open en zorgvuldige overheid. Informatie moet begrijpelijk, goed vindbaar en zo veel
29 mogelijk openbaar zijn. Politieke partijen, maatschappelijke organisaties en inwoners verdienen serieuze
30 toegang tot het publieke debat en informatie.

31 • ...een naar buiten gerichte bestuurscultuur

32 We staan voor een bestuurscultuur waarin we gezamenlijk optrekken met maatschappelijke partners. Bij het
33 opstellen van nieuw beleid betrekken we actief organisaties die geluiden vanuit de samenleving
34 vertegenwoordigen. Denk hierbij aan huurdersorganisaties, vakbonden, natuur- en milieuorganisaties,
35 energiecoöperaties, bewonersverenigingen en reizigersplatforms.

36 • ...het behoud van democratie en rechtsstaat.

37 We staan voor onze waarden en beschermen de democratische rechtsstaat. Samenwerking met
38 antidemocratische of radicaal-/extreemrechtse partijen, partijen die mensen uitsluiten of haat en discriminatie
39 normaliseren wijzen we zonder uitzondering af.

1 • ...samenwerking als één overheid.

2 Wij laten gemeenten en waterschappen niet alleen staan wanneer rijksbezuinigingen hun voorzieningen onder
3 druk zetten. De provincie brengt mede-overheden bij elkaar, helpt projecten mogelijk te maken en zorgt voor
4 gezamenlijke druk op Den Haag. We trekken samen op voor onze inwoners, die het gevoel krijgen dat ze met
5 één overheid te maken hebben.

6 • ...een krachtige lobby.

7 Niet alleen de provincie is verantwoordelijk voor ons welzijn, ook het Rijk en Europa hebben die plicht. Wij
8 blijven krachtig richting andere overheden pleiten voor realisatie van belangrijke projecten en voldoende geld
9 voor onze voorzieningen en ambities.

10 • ...internationale solidariteit.

11 Wij zijn solidair met gemeenschappen die wereldwijd de gevolgen ervaren van armoede, oorlog, genocide of
12 klimaatverandering. Als provincie spreken we ons actief hierover uit. We willen een structureel fonds voor
13 internationale solidariteit, waarmee we bijdragen aan internationale hulp en samenwerking.

14 • ...de generaties na ons.

15 Regeren is vooruitkijken. Daarom voeren we voor al ons beleid een generatietoets uit. Hiermee kunnen we
16 kijken naar de effecten die het beleid op onze leefomgeving en daarmee voor de toekomstige generaties.

1 Tot slot

2 Dit programma kiest voor een Groningen waarin veiligheid, bestaanszekerheid, natuur en
3 zeggenschap niet tegenover elkaar staan, maar hand in hand gaan. Een Groningen waarin
4 de opbrengst van onze grond, energie, kennis en inzet terechtkomt bij de mensen die hier
5 wonen. Dat is de rood-groene draad: een provincie die haar inwoners niet laat wachten, niet
6 laat wegsturen en niet laat afhaken.

7